

By George Krzeczunowicz**

A. INTRODUCTION

1. *Illegitimacy*

In the Ethiopian church, as in other churches, the concept of sin has led to a distinction between legitimate and natural children, which has affected the law of succession. According to the Ethiopian Christians' ancient book of law, the 16th century *Fetha Negast*, illegitimate children cannot inherit unless there is a testament in their favour.¹ Such distinction, however, has not prevailed, or has disappeared in practice, the customary law making, as a rule, no distinction between the status of legitimate and natural child.²

2. *Filiation*

The *Fetha Negast* contained no provisions whatever about any modes of parental affiliation of children. (Incidentally, this makes one doubt whether the mentioned old distinction between legitimate and natural children was ever very real.) In customary law prior to the 1960 codification, proof of filiation was free, all evidence being admitted. A very common mode of establishing paternal filiation was a Christian mother's religious oath, indicating the alleged father (who could be, if she was married, a man other than her husband). Such oaths had a particular force if made by an unmarried girl, and were in all cases hardly rebuttable if taken before a priest at the child's baptism or *in articulo mortis*.³

The fact that (a) filiation could be so easily established, coupled with (b) the disappearance of any distinction and the equality of rights as between "legitimate" (marital) and "natural" (extra-marital) children, and (c) the lack of any time limits for the bringing of the affiliational and the concomitant successorial claims, have caused a host of confused successorial suits, brought by alleged natural children on flimsy grounds.⁴ In order to cope with this unsatisfactory situation while preserving the traditional legal equality between marital and extra-marital children, the Ethiopian Civil Code of 1960 severely limits the admissible modes of establishing filiation. These modes of affiliation are discussed below.

* This article was a report to the Seventh Congress of the International Academy of Comparative Law (1966). It includes a few changes from the report as delivered at the Congress.

** Faculty of Law, Haile Sellassie I University.

1. See I. Guidi, *Il Fetha Nagast o Legislazione dei re* (Roma 1899), pp. 419 and 541.

2. Cf., e.g., C. Conti Rossini, *Principi di diritto consuetudinario dell'Eritrea* (Roma 1916), p. 315; F. Ostini, *Trattato del diritto consuetudinario dell'Eritrea* (Asmara 1956), p. 80.

3. Cf., e.g., Conti Rossini, work cited above at note 2, pp. 286-88; Ostini, work cited above at note 2, p. 70.

4. As shown by the largely unreported case law on this topic. For a case based on serious grounds (informal paternal recognition: *tractatus*), see Mulunesh Hailu v. Bekelech Hailu (Sup. Imp. Ct., 1965, Civil App. No. 36/57) (unpublished).

B. MODES OF AFFILIATION⁵*Summary view*

Under the opening provision of the Code's Chapter X on filiation, the rules on the legal "determination"⁶ of a child's father and mother may not be derogated by agreement, except where the law expressly provides otherwise. It follows that the Code's enumeration of the modes of establishing a maternal or paternal filiation (in Section 1 of said chapter) is limitative, except for the express rules of Section 2 on the contractual regulation or assignment of paternity. The modes of establishing a maternal or paternal filiation must be distinguished from the modes of proving that such a filiation has been established, which latter modes are mandatorily governed by the provisions of Section 3 of said chapter.

The modes of *establishing*, in law, the blood relationship of the first degree called filiation (with its consequences in family and succession law) between a child and a given woman or man, can be summarized as follows:

I. *Maternal* filiation is simply established by the physical fact of birth of the child from a given woman.⁷

II. Logically, *paternal* filiation should be established by the physical fact of begetting of the child by a given man. Since this fact is impossible to determine, paternal filiation is attached by the Code to one of the following situations or acts, which at least probably coincide with true physical begetting:

1. Paternal filiation results from the maternal one (which is established by childbirth) where a marriage, or a so-called irregular union existed between the mother and a given man at the time of the birth or conception of the child.⁸

2. In the absence of an affiliation under rule (1), paternal filiation can be established by a man's acknowledgement of the child as his own.⁹

3. In the absence of an affiliation under rule (1) or (2), paternal filiation may be established by a judicial declaration of paternity based on the rape or abduction of the mother.¹⁰

4. Paternal filiation may be contractually assigned by the legal father in the case of a child born between 210 and 300 days after dissolution of a relationship under rule (1).¹¹

5. Where a child has, *prima facie*, more than one legal father, such conflict is solved by a contract or by legal presumptions.¹²

We shall presently analyze, one by one, the above enumerated modes of *paternal* affiliation.

5. Compare Workinesh Bezabish v. Yideneku (Sup. Imp. Ct., 1963), *J. Eth. L.*, vol. 1, p. 17.

6. Mistranslated as "ascertainment" in the Code's English version.

7. Art. 739. (All footnote references are to the Civil Code except where it is stated otherwise.)

8. Arts. 740(1) *cum* 741-45.

9. Arts. 740(2) *cum* 746-57.

10. Art. 758.

11. Art. 765.

12. Arts. 762 and 764.

1. *Paternal Affiliation through Marriage or Irregular Union*

While *mater semper certa est* because birth is easy to determine, determination of the father creates difficulties in all legal systems. All developed systems cope with these difficulties primarily by attaching a more or less conclusive presumption of paternity to whoever is the husband of the mother at the time of birth or conception,¹³ in accordance with the *maxim pater is est quem nuptiae demonstrant*.¹⁴ The Ethiopian legislator adheres to this method, which he supports by an almost irrebuttable presumption that a child born more than 180 days after celebration of marriage or less than 300 days after its dissolution is conceived during the marriage.¹⁵ Here the very close similarity of our law to foreign systems ends. We must discuss, in turn, (1) the scope of the presumption of paternity in Ethiopia and (2) the force of this presumption:

1. The *scope* of the presumption: does it cover only marriage or also other unions? Foreign legal writers often justify the presumptive paternity of the husband by the legal duty of sexual fidelity and co-habitation, which exists only in marriage.¹⁶ In Ethiopian law an *irregular union* between man and woman, in which no such duty exists, is put for the purpose of filiation on exactly the same footing as marriage. In order to create an irregular union, merely the behaviour of the man and woman must be analogous to that of married people.¹⁷ Such *faux ménage* creates in fact, in spite of the absence of a "fidelity" duty, a probability of conception by the man perhaps not less than in marriage. Such probability is sanctioned by the legal presumption of paternity.¹⁸ The absolute non-discrimination between marital and extra-marital children in Ethiopia is not limited to the effects of filiation. As shown above, it extends also to the modes of affiliation, which are the same for marriage and irregular union.

2. The *force* of the presumption: who may rebut it and how and when may he do it? Ethiopian law is fairly near to the French¹⁹ in its severely restrictive approach to this question:

a. *Who* may rebut the presumption of paternity? *Only* the presumptive father can bring an action for disowning the child. Neither the (unfaithful) mother nor her lover nor the child himself may institute such action²⁰ (as they may be tempted to do in order to claim or acknowledge another paternity). The interest in maintaining the peace of a household and preventing litigation prevails here, irrespective of truth, over less meritorious interests.

13. Except, in Ethiopian law, where birth occurs after a declaration of absence. Cf. Arts. 744 *cum* 157(1).

14. See J. Carbonnier, *Droit Civil* (Paris 1955), T.I. No. 150; cf. Art. 741.

15. Art. 743, as qualified by Art. 782 *ff.*

16. See Carbonnier, work cited above at note 14; cf. Arts. 643 *cum* 640.

17. Art. 709(1); cf. G. Krzeczunowicz, "Code and Custom in Ethiopia," *J. Eth. L.*, vol. 2 (1965), p. 425, s.v. Judicial Interpretation.

18. Art. 745.

19. See Carbonnier, work cited above at note 14, Nos. 154-55.

20. Art. 790.

b. *How* may the presumptive father rebut the presumption of his paternity? The legislator's answer is again severely restrictive. The presumptive father must prove:

- i. that he had no relations with the mother within the legal conception period (Between the 300th and the 180th day before birth);²¹ or
- ii. with court permission based on preliminary circumstantial evidence, that his paternity is absolutely impossible.²² The court may not justify its permission by the mere fact of the mother's adultery or admission.²³
- iii. Proof against the presumption is free only where the maternal affiliation (by birth) is itself not determined but is being established by an action to claim status.²⁴

c. *When* may the presumptive father bring an action to disown the child? The answer is again restrictive. He must do it within 180 days from the birth of the child or from the final judgment on the (above-mentioned) action to claim status.

Conclusion

The *scope* of the presumption of paternity in Ethiopia is large, since it includes "irregular unions." Its *force* is great because of the restrictions on by whom, how and when it may be rebutted.

2. Paternal Affiliation by Acknowledgement

Children not born from a marriage or an irregular union, but from less stable relations, have a juridical bond only with their mother and have no father unless a voluntary acknowledgement or an adoption has taken place.²⁵ An acknowledgement of paternity consists in a man's declaration that he considers himself the father of the child concerned.²⁶ Only a child who has no legal father can be so acknowledged. In an important respect, the *effects* of such acknowledgement differ from those of an artificial filiation created by adoption;²⁷ adoption has no effect with regard to the adopter's relatives who have opposed the adoption, while no such limitation has been enacted with respect to acknowledgement, which therefore, if validly made (see below), affects even unwilling relatives.²⁸ We shall now discuss the following seven points regarding acknowledgement of paternity:

21. Arts. 783 *cum* 784.

22. Arts. 785-87. The preliminary circumstantial evidence may consist, e.g., in extreme physical dissemblance (black child of white parents). As to impossibility, it is demonstrated, e.g., by sterility or by negative "blood" tests.

23. Art. 788.

24. Art. 789 *cum* 772.

25. Art. 721(3). Or unless paternity has been judicially declared (see below).

26. Arts. 746-47.

27. Arts. 796-806. See also Art. 558.

28. The acknowledgee acquires maintenance and/or succession rights as against them.

1. *Who may acknowledge or be acknowledged?*

a. As a rule, only the alleged father himself may acknowledge the child. But if he is dead (or unable to manifest his will²⁹), a paternal ascendant may acknowledge the child in the father's name.³⁰

b. As a rule, only a living child may be acknowledged. A dead child cannot be acknowledged unless he has left descendants.³¹

2. *Formal requirements.*

a. The acknowledgement must be made in writing, including the signature of two witnesses.³²

b. Save in the case of a power of attorney which is both special³³ and approved by the court, the declaration of acknowledgement must be made personally.³⁴

3. *Necessity of acceptance.*

Acknowledgement of paternity is of no effect unless accepted as well founded by the child's mother or, if she is dead (or unable to manifest her will), by one of her parents,³⁵ or by the child's guardian.³⁶ If the child is a major (no guardian) he must also assent.³⁷ The required acceptances may be tacit, i.e., consist in raising no objection within one month of taking cognizance of the acknowledgement.³⁸ These acceptance requirements show that paternal affiliation by acknowledgement presupposes, as do other modes of paternal affiliation, a prior maternal affiliation as established by child-birth. (It thus seems that a foundling can be adopted but not acknowledged.) They provide a check on the truth of the acknowledgement and increase the chances that the child's interests will be considered.

4. *Revocation and avoidance.*

In the interest of stability in the legal status of children, no or little protection is given to a repenting acknowledger of a child:

a. An acknowledgement of paternity is, as a rule, *irrevocable* (except if contained in a testament, since testaments are essentially revocable³⁹). Its author cannot revoke it unless he was a minor and acts within a year from reaching majority.⁴⁰

29. As where he is permanently unconscious, or is declared absent under Article 154.

30. In the terms of Article 750.

31. Art. 754.

32. Arts. 748(1) *cum* 1727 and 1677. As to Article 748(2), it is merely concerned with an exceptional mode of proving (by act of notoriety) that a valid acknowledgement has been given.

33. Arts. 749(2) *cum* 2206(1).

34. Art. 749(1).

35. In the terms of Article 751.

36. Who will then be, ordinarily, one of the relatives mentioned under Article 210(d-e).

37. Art. 752.

38. Art. 753.

39. Art. 859(2).

40. Art. 755.

b. Where the acknowledger's consent is *vitiating*, his acknowledgement can be avoided if it was extorted by violence (duress).⁴¹ It may *not* be avoided on the ground of error (mistake) or fraud,⁴² unless the acknowledger also decisively proves the impossibility of his paternity.⁴³ Thus, an acknowledger who was defrauded by an unfaithful mistress into believing himself to be the child's father has, as a rule, no remedy.

5. *Two acknowledgements.*

Where a child was, and remains, validly acknowledged by a man in accordance with the requirements under 1-4, above, any subsequent acknowledgement by another man is of *no effect*.⁴⁴

6. *Attacking the acknowledgement.*

The acknowledgement can be denied or challenged:

a. By *any* interested person, such as an affected relative, by showing that the acknowledgement was not given by the required person (see 1, above), or not accepted by required person, (see 3, above), or not "written" and personally declared as required (see 2, above), or was directed at an already acknowledged child (see 5, above).

b. By the acknowledger *alone*,⁴⁵ if avoidance of the acknowledgement is sought on ground of vitiated consent or decisive impossibility of begetting by him. (See 4-b above.)

7. *Juridical nature of the acknowledgement.*⁴⁶

a. Is acknowledgement of paternity a *juridical act* which, in law, presently creates the affiliation, or is it merely a *mode of proof* (by admission) which ascertains (retroactively) a past affiliation? In practical terms, can the child claim his part in inheritances accrued before his acknowledgement?⁴⁷ The answer is not easy. Acknowledgement does not figure among the modes of proving filiation which are mentioned under Section 3 of the Code's chapter on filiation.⁴⁸ Obversely, it figures among the modes of establishing the legal bond of filiation.⁴⁹ But Article 747(2) provides that the acknowledger need not have *intended* to produce the legal effects of acknowledgement, while an intention to produce legal effects is a requisite of "juridical" acts. Acknowledgement thus at least partakes of the nature of the mode of proof called admission, so that we may perhaps consider its effects as

41. Arts. 756(1) *cum* 1706.

42. Arts. 756(2) *cum* 1696-1704.

43. E.g., by establishing that he is sterile.

44. Art. 757.

45. Cf. Art. 1808(1).

46. Cf. Carbonnier, work cited above at note 14, No. 167; V. Motin, *La nature juridique de la reconnaissance d'enfant naturel*, these, Rennes (1934).

47. E.g., by the *petitio hereditatis* under Articles 999-1001. This may have a disturbing effect on accrued successions and be an incentive to frauds.

48. Arts. 769-72: record of birth, or possession of status, or act of notoriety.

49. Art. 1740.

retroactive. This solution coincides with common-sense requirements: A man either is not the father, or is the father from the time of conception. It is only in the distinct case of artificial affiliation, called adoption (Civ. C., Art. 796), that the juridical act involved has no retroactive effects. Indeed, adoption of another's child (an act creating a new situation) is clearly distinct from acknowledgement of one's own child (an act declaratory of an existing situation).

b. Is that sometimes inchoate juridical act, called acknowledgement of paternity, *unilateral*, or is it in the nature of an *agreement*? The latter seems true in view of the requirement for its "acceptance." (See 3, above.) Practical consequence: the acknowledgement may be avoided by the acceptor if her acceptance was vitiated by violence. (Cf. 6-b, above.) More obviously, a testamentary (posthumous) acknowledgement is inoperative in the absence of a (tacit or express) acceptance.

3. *Paternal Affiliation by Judicial Declaration*

Where a child has neither a presumptive father under the rules of section 1, above, nor a self-acknowledged one under the rules of section 2, above, his paternal affiliation may be judicially declared if his mother was "raped" or "abducted" at what is considered the time of conception.⁵⁰ It follows that:

1. This action cannot be brought by a raped or abducted mother of a child who already *has* a valid affiliation.

2. The requirement of "rape" or "abduction" not being defined, we must understand it in the sense given it by the *Penal Code*.⁵¹ The affiliation judgement will ordinarily follow upon a criminal conviction for rape or abduction. The respective proceedings may be joined.⁵²

3. The "time of conception" may be fixed by analogy to that determined by Article 783, i.e., between the 300th and 180th day preceding birth.

Other characteristics of this remedy:⁵³

4. *Who* may bring the action? As a rule, only the raped or abducted mother. If she died (or is unable to manifest her will), the child's guardian may bring it.

5. *When* may the action be brought? Only within two years from the child's birth or from the relevant criminal conviction.

6. *Defence* to the action: it is a conclusive defence for the rapist or abductor to prove decisively (e.g., by establishing his sterility) that he could not have conceived the child.

7. *No* action for judicial declaration of paternity may be brought on other grounds. This does not exclude actions concerned with proving that filiation has been established by the other modes discussed in this report. It merely means that

50. Art. 758.

51. Pen. C., Arts. 558 and 589.

52. See Ph. Graven, "Joinder of Criminal and Civil Proceedings," *J. Eth. L.*, vol. 1 (1964), pp. 135-50.

53. See Arts. 759-61.

the mode "judicial declaration of paternity" is limited to the grounds of rape or abduction and does not comprise those of, e.g., seduction or admission.⁵⁴ The rationale for such severity has been given in the introduction to this report.

8. *Effects of judicial affiliation.* Since judicial affiliation is a sanction of blamable conduct, its effects differ from those of ordinary affiliation in the following respect: While the rapist or abductor must support the child, the converse is not true and the child need not support him. The child owes no maintenance to a "judicially declared" father.⁵⁵

4. *Affiliation by Assignment of Paternity*

According to a well-known brocard, rights of status are not *in commercio*. They are fixed by law and should not be bargained about. This principle is *not* firmly established in Ethiopian law (and tradition).⁵⁶ The legal father of a child born less than 300 days after the dissolution of his marriage or irregular union with a woman,⁵⁷ may assign his paternity to another man. The material and formal requirements for such assignment are as follows⁵⁸:

1. The child must be born more than 210 days after the dissolution and the other man must declare the child to be his.

2. The assignment must be attested by four witnesses and approved by the court after hearing the mother.

Assignment of paternity is irrevocable and its avoidance is subject to restrictions similar to those concerning acknowledgement of paternity⁵⁹ and enacted for similar reasons.

5. *Conflict of Paternal Filiations*⁶⁰

A mother in childbirth may have, simultaneously, a husband and an irregular union with another man. Or, a child conceived in a prior marriage or union may be born in a subsequent one. In order to solve the ensuing double paternity conflicts,⁶¹ the legislator permits the men concerned to decide by *agreement* who is father. Requirements: four witnesses and court approval after hearing the mother. Such agreed regulation of the conflict is irrevocable and its avoidance is as difficult as that of an assignment or an acknowledgement of paternity. (See above.) It is only in the absence of such agreement that the legislator solves the conflict himself by giving preference to the quality of husband, or to the time of birth, as criterion for determining paternity.

54. Cf. G. Krzeczunowicz, "Civil Code Articles 758-761: Side Issues," *J. Eth. L.*, vol. 2 (1965), pp. 185-87.

55. Arts. 808(1) *cum* 810.

56. Cf. G. Krzeczunowicz, "Code and Custom in Ethiopia," cited above at note 17, s.v. Para-Legal Outlets, Family Law.

57. Cf. Art. 743.

58. See Arts. 765-66 and 768.

59. Art. 768. Compare Art. 756.

60. See Arts. 762-64 and 768.

61. Between: (1) The rule of Article 741 and that of Article 745(1), or (2) the criteria "born" and "conceived" within Article 741 or 745(1).

C. PROOF OF FILIATION

Foreword

Modes of proving filiation are discussed in a separate Code section and are thus distinguished from the modes of establishment of filiation. Filiation from the mother is established by birth, from the father (begetting being unprovable) by the afore-discussed modes. But such birth, plus the marriage or irregular union, or the acknowledgement or assignment of paternal filiation, must somehow be proved. The child-successor,⁶² at his parent's death, often has no direct evidence of his affiliation on hand. He is, however, legally presumed to be the rightful child (and thus heir *ab intestato*) if he has a record of birth or a possession of status of child.⁶³ These means of proof are non-contentious because, taken separately, they are effective only in the absence of their valid contestation,⁶⁴ while taken together they prevent any action from arising.⁶⁵ We shall discuss, in turn, the non-contentious and contentious modes of proving filiation.

1. *Non-contentious Proof of Filiation*

1. By virtue of the Code's transitory provisions,⁶⁶ enquiry-based *acts of notoriety* must be used instead of records of birth for proving birth. But the "officers of civil status or notaries" required by Article 146 to dress such acts of notoriety *do not exist* and, in the absence of implementing legislation, there seems also to exist no personnel "appointed for the purpose by the Minister of Interior."⁶⁷

2. In view of the above, the paramount mode of non-contentious proof of filiation in Ethiopia is possession of status, as attested by four witnesses.⁶⁸ A person possesses the status of child if he is "treated by a man or woman, by their relatives and by society" as being his or her child. This covers the requirements of *tractatus* and *fama* of the corresponding continental doctrines on possession of status. Another requirement, the *nomen*,⁶⁹ is omitted, probably because it is not suitable to a country where family names are not yet in general use.⁷⁰

3. There are no major problems where a maternal filiation or, perhaps, a joint filiation with respect to both parents is shown by possession of status. But

62. Filiation problems in Ethiopia arise mostly on occasion of successions. Sometimes the occasion is created by a maintenance claim.

63. Arts. 769-70.

64. Arts. 97 and 771(2).

65. Arts. 774 and 780: both, claims of (another) status by, and contestation of status against a person whose record of birth is corroborated by possession of status are inadmissible.

66. Article 3361, suspending the application of the Civil Register legislation. But, as a result of the pre-Code Municipalities Proclamation, 1945, Art. 9 Proc. No. 74, *Neg. Gaz.*, year 4, no. 7, following upon the Administrative Regulations Decree, 1942, Part 74(d), Decree No. 1, *Neg. Gaz.*, year 1, no. 6, sporadic cases of registration of birth, etc. occur in a few areas regardless of both the substantive and the transitory Code provisions on this subject. The legal value of such registrations is therefore, to say the least, doubtful.

67. Art. 3361(2)

68. Arts. 770-771(1).

69. On the three requirements, compare Mazeaud & Mazeaud, *Leçons de droit civil* (Paris 1959), T.I., No. 830.

70. See Arts. 3358-60.

can a child of unknown maternal filiation be allowed to prove, by possession of status, his paternal filiation *alone*?⁷¹ Although the words "treated by a man or woman" do not literally exclude such contention, it seems ruled out by the whole logic of our system. As shown before, the modes of establishment of paternity are merely accessory to establishing maternity. The same applies, *a fortiori*, to proof of such establishment. For instance, a foundling can neither be acknowledged, nor have his paternal filiation proved by possession of status.

2. Contentious Proof of Filiation

1. It sometimes happens that the child or parent *does not possess* his status, i.e., is not treated as child or parent. Or else the required elements of such treatment by family and relatives and society are so doubtful that they have been contested⁷² by four witnesses.⁷³ In such case the burden is on the child or parent⁷⁴ to claim and prove the filiation bond *contentiously* in a special action to claim status. Strangely enough, the procedure prescribed in this connection is that of notoriety, which, as we have seen, the Code's transitory provisions have already, and ineffectively, introduced as a surrogate for non-contentious proof by Civil Register records. The re-introduction of the "notoriety" procedure⁷⁵ at the contentious stage of proof may remain ineffective for the same reasons as those given by us when discussing non-contentious filiation.

2. Whatever be the procedure, the proof at this stage will no more be directed to showing a "possession of" filial-parental status (which possession is here, by hypothesis, non-existent or deficient), but to showing a *right* to possess such status. By any means of evidence, the very facts establishing filiation, that is, the birth plus, e.g., the marriage or the acknowledgement must be proved to have specifically occurred. But another kind of possession of status may play an incidental role where the existence of a marriage or irregular union at birth or conception time is sought to be proved by showing possession of the corresponding status as between mother and alleged father (not between father and child).⁷⁶

3. Claims of filial-parental status by its non-possessors are disturbing for the social order. The Ethiopian legislator admits them only upon a special court authorization based on "circumstantial evidence resulting from facts which are constant⁷⁷ and sufficiently serious." The relevant fact may, for instance, consist in a child's patent physical resemblance to the alleged parent. On such basis, the claimant may be allowed to bring other evidence and proceed with his action.

71. E.g., in order to inherit from alleged father.

72. Such contestation of possession of status must be carefully distinguished from contestation of status itself. The latter contestation (Arts. 778-81) does not disprove the child's possession of status but his *right* to possess it, as where he is shown not to be born from the "possessed" mother.

73. Art. 771(2). On liability of witnesses, see Art. 2061.

74. The relevant article, Article 772, is fantastically mistranslated in its English version. The action is *not* limited to the child.

75. Laid down in Arts. 148-51.

76. Arts. 699 *cum* 741 and 718 *cum* 745.

77. "Constant" in this context (Art. 773), means "presently and undisputably established."

4. A child's⁷⁸ action to claim status must, as a rule, be brought in his lifetime. The child's heirs are barred⁷⁹ from bringing it, unless the child died before the age of twenty and they act within one year from such death. In accordance with the logic discussed before and the provision that the action shall be instituted *against the mother*,⁸⁰ paternal affiliation is merely incidental to the maternal one. Indeed, as next provided, "the mother and the person to whom paternity will be attributed *in case* the action is successful, must be made a party to the suit." As a general proposition, maternity is thus a legal pre-requisite of paternity with respect to both non-contentious and contentious proof of filiation.

5. How can a (possessed) filiation be *disproved*? Actions to contest (disprove) maternal filiation⁸¹ and paternal filiation⁸² are just as disturbing for the social order as are the above-discussed actions (by non-possessors) to claim it. For this reason, they are submitted to the same *restrictive* requirement of a preliminary court authorization based on serious and constant evidence.⁸³ The severely circumscribed father's action to disown a child by overcoming the presumption that he begot it has been discussed before in connection with the presumption of paternity resulting from marriage or irregular union. As to maternal filiation, it is easily contested by proving the non-occurrence of a birth at the relevant time, or the non-identity between the child then born and the defendant child (the latter's contested status may be claimed by the former).

D. CONCLUSION

The Ethiopian codified law of filiation constitutes a peculiar *blend* of traditional Ethiopian notions with modern legal techniques and concepts. The traditional Ethiopian principle of equality between marital and extra-marital children has been maintained with respect to both the effects of filiation and the modes of its establishment. But the modes of establishing filiation and proving such

78. A parent's action against the child is less usual in Ethiopia. A mother's action may be incidental to her contestation, under Article 778, of the child's existing filiation (babies may have been exchanged).

79. Such bar applies only to contentious proof of filiation in the action to claim filial status. There is no such limit with respect to non-contentious proof of filiation, for example in succession claims. It follows that, e.g., for the purpose of the *petitio hereditatis*, which has no time limit where it relates to "family immovables" (Arts. 999 *cum* 1000(2)), proof of "possession" of filial status, as distinct from proof of "right to" possess it, is admissible generations back. The relevant genealogies are often notorious among relatives. But how will the four "witnesses" requirement of Article 771(1) be satisfied? Perhaps it may be liberally construed for such purposes, in view also of cognate Article 1168(1): "... any member of such family may at any time claim such land." On "family property" see Tenagne Worke Abdi v. Yejote Worke Legesse (H. Ct., Addis Ababa, 1964), *J. Eth. L.*, vol. 2, p. 73. On "possession of status" see contra: Workinesh Bezabih v. Yideneku, cited above at note 5. (Our comment on this decision: (a) Possession of status is at no stage a legal situation. It is a non-contentious mode of proof of such situation. (b) Provisions on modes of proof may be retroactively applied. Cf. Carbonnier, work cited above at note 14, No. 164, 2.)

80. See Art. 777(2).

81. And won by solely proving by any means the physical fact of the child's birth from the alleged mother. See Arts. 777 *cum* 739.

82. Arts. 782-95.

83. Arts. 773, 779 and 786.

establishment, which were unlimited in traditional law, have been severely limited in accordance with a policy of reducing litigation and a technique influenced by the French legal system. The latter system also constitutes the source for the categories and classifications used by the Ethiopian law of filiation.

ADDENDUM

Due to delay in the publication of this report in the Journal of Ethiopian Law, several months have elapsed since it was submitted to the Seventh International Congress of Comparative Law at Upsala (August 1966).⁸⁴ In light of the general rapporteur's⁸⁵ paper and of the discussions held in Section II, A, 2 of that Congress, it is now possible to add the following comments:

1. Modern legislative reforms abroad seek gradually to achieve (or have only recently achieved) an equality of legal status as between marital and extra-marital children. Such equality is a long-established axiom in Ethiopia, *unique* in this respect among Christian countries.

2. According to the national rapporteur for Rumania,⁸⁶ an equalization of the legal condition of marital and extra-marital children necessarily postulates that proof of the filial bond be made largely free. This seems also to be the view held and tendency gradually followed by the legislative reformers abroad. Ethiopia constitutes a striking *exception to this parallelism* in that, while retaining the traditional equality between marital and extra-marital children, it has *restricted* the traditional freedom of proof of their status. These restrictions were rendered necessary by the proliferation of stale and flimsy affiliational claims brought for inheritance purposes. Since such purposes are hardly relevant in countries where inheritable private property is almost nonexistent, extreme freedom of proof of paternity prevails mostly in socialist countries.

3. *Paternal affiliation* is, in Ethiopia, restricted to limitatively enumerated modes. Below are singled out such *original* features of this system as were not discovered in any or most of the other national reports available at the Congress:

a) Ethiopia alone attaches a legal and almost irrefutable *presumption* of paternity to the man living in *concubinate* ("irregular union") with the mother. He is treated for this purpose on equal footing with husbands.

b) In Ethiopia, not only maternity but also paternity can be proved non-contentiously by mere *possession* of status (without any need, in such case, to demonstrate the existence of any of the prescribed modes of affiliation). In this respect, there is an illuminating similarity between proof of filiation by possession of status (Article 770(1-2) Civil Code) and proof of ownership by possession of *châtelains* (Article 1193 *cum* 1140 Civil Code).

c) In several foreign legal systems where *acknowledgement* of paternity must be accepted by the mother, an effective acknowledgement seems impossible if the mother is dead or insane. It is possible in Ethiopia, where, in such case, the acknowledgement *may* be accepted by the mother's ascendant or the child's guardian.

84. The Congress' general reports will be published in *Rapports généraux au VIIe congrès international de droit comparé*, edited by Centre interuniversitaire de droit comparé, Bruxelles. The national reports, of which the above paper is one, are published in the countries to which they refer.

85. Professor Aurelian Jonescu, of Cluj University.

86. Professor Ion Rucareanu, of the Rumanian Institute of Juridical Research.

d) In Ethiopia *fraudulent* acknowledgement of paternity⁸⁷ probably cannot be annulled otherwise than by the acknowledger himself decisively proving the impossibility of his paternity.⁸⁸

e) In striking contrast with foreign systems, more concerned than the Ethiopian one with the biological truth of filiation or else with the principle that personal status is not *in commercio*, in Ethiopia paternity may be, in certain specified circumstances,⁸⁹ contractually assigned by the legal father to another man acknowledging the child. Also, as shown earlier in this paper, problems of "double" legal paternity may be solved by contract between the presumed fathers. Since the above-mentioned agreements are lawful, it even seems that they may be made for consideration.

4) Apart from the oft-mentioned "equality of status" principle, the basic tendencies of the Ethiopian law of filiation may be summarized as follows:

a) Essentially free non-contentious and moderately free contentious⁹⁰ proof of maternal filiation by birth.

b) Essentially free non-contentious proof of paternity, e.g. by way of possession of status.

c) Radical restriction on (1) *contentious* (2) *paternal* affiliation of (3) *such* extra-marital children as are not already acknowledged or covered by the paternity presumption attached to "irregular unions." Due to the above three qualifications, the effects of this restriction are much less sweeping than a *prima facie* reading of Article 761 Civil Code would suggest.

d) Policywise, the Ethiopian law of filiation's implicit aim, among others, is to reduce inheritance (or alimony) litigation and preserve the peace of stable households, whether marital or extra-marital.⁹¹ This aim: (1) is judiciously *balanced* with, without being surrendered to, the sometimes non-convergent aim of discovering the biological truth and safeguarding the child's interests,⁹² (2) is occasionally made to prevail over the world-known principle that personal status rights are not disposable.⁹³

87. Sometimes given "by courtesy" (*par complaisance*) or for other purposes.

88. Argument *a pari* from Article 756(2). But the acknowledgement is null from the outset if the child has another legal father (Art. 746).

89. Art. 765.

90. The qualification "moderately" points to the necessity to obtain prior court-permission to proceed. Arts. 773-74. Thereupon, the physical fact of birth can be proved by any means (which clearly is *not* the case with the physical fact of paternal conception).

91. An aim supported by, both, the limitations on the establishment of paternity and on its contestation (by disowning) once established.

92. An aim promoted by, e.g., the requirements of acceptance under Articles 751-52, or of court-approval under Articles 763 and 766. The two aims converge in the presumptions of paternity attached to "irregular unions."

93. See Arts. 762 and 765.

በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፻፱ ፡ መሠረት ፡ መንግሥት ፡

በተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ ባለሀብትነትና ፡ ቁጥጥር ።

ከረሰል ፡ ኤል ፡ በርማን ፡

መግቢያ 1

ስለ፡ኢትዮጵያ፡የተፈጥሮ፡ሀብቶች፡ቁጥጥርና፡መልካም፡አጠባበቅ፡ለማወቅ፡በጊዜው፡ያለው፡ፍላጎት፡ስለ፡ተሻሻለው፡ሕገ፡መንግሥት፡አንቀጽ፡፻፱፡መጠንና፡አስፈላጊነት፡ብዙ፡ከረጅም፡ጊዜ፡በፊት፡የነበሩ፡መሠረታዊ፡ጥያቄዎችን፡ጎልተው፡እንዲታዩ፡አድርጓቸዋል። መንግሥት፡በአሁን፡ጊዜ፡የየትኞቹ፡የተፈጥሮ፡ሀብቶች፡ባለሀብት፡ነው? የየትኞቹንስ፡ባለሀብትነት፡ለማስተላለፍ፡ይችላል? የተሻሻለው፡ሕገ፡መንግሥት፡ከመታወጁ፡በፊት፡መንግሥት፡የፈጸማቸው፡ባለሀብትነት፡የማስተላለፍ፡ተግባሮች፡አሁንም፡የጸኑ፡ናቸውን? መንግሥት፡ስለ፡ተፈጥሮ፡ሀብቶች፡የሚደረገውን፡በጥቅም፡ላይ፡አዋዋል፡ምን፡ያህል፡ሊቆጣጠር፡ይችላል?

መንግሥት፡በተፈጥሮ፡ሀብቶች፡ልማት፡ላይ፡ስላለው፡አግባብ፡ለማወቅ፡የነዚሁኑ፡ሀብቶች፡ባለቤትነትና፡ጥቅም፡የሚቆጣጠሩትን፡ጠቅላላ፡ዓላማዎች፡የሚዘረዝር፡የሚመስለውን፡አንቀጽ፡፻፱ን፡ጠንቅቆ፡መረዳት፡አስፈላጊ፡ነው። ነገር፡ግን፡የዚህን፡አንቀጽ፡ያልተብራሩና፡እሻሚ፡ንዑስ፡ሐረጎች፡ትርጉም፡ለማረጋገጥ፡እስከ፡አሁን፡ምንም፡ብርቱ፡ድካም፡አልተደረገም። ያሉትን፡የፍርድ፡ውሳኔዎች፡ስንመለከት፡የንዑስ፡ሐረጎቹን፡ትርጉም፡ለመወሰን፡ያጋጠሟቸውን፡ጥቂት፡ዕድሎች፡ፍርድ፡ቤቶች፡ሳይጠቀሙባቸው፡አልፈዋቸዋል። ሆኖም፡አሁን፡በግርማዊነታቸው፡የተሰጡ፡ጠንካራ፡መምሪያዎችና፡ለብሔራዊ፡ዕቅድና፡ለኢኮኖሚ፡እርምጃ፡አስፈላጊ፡የሆኑት፡ነገሮች፡ሰፊ፡የሆኑ፡አዳዲስ፡ሐሳቦች፡እንዲወጡና፡ስለ፡ተፈጥሮ፡ሀብቶች፡ልማት፡አንዳንድ፡ዘዴዎች፡እንዲፈጠሩ፡አድርገዋል። ስለዚህ፡የኢትዮጵያን፡የተፈጥሮ፡ሀብቶች፡ሕግን፡መሠረተ፡ሐሳብ፡ክልብ፡መረዳት፡ለመሞከር፡እነሆ፡በመጨረሻ፡ጊዜው፡የደረሰ፡ይመስላል።

የዚህም፡ጽሑፍ፡ዓላማ፡ይህን፡ዓይነት፡ሙከራ፡ለማድረግ፡ነው። ምክንያቱም፡የኢትዮጵያ፡ሕገ፡መንግሥት፡ምንጮች፡የትኞቹ፡እንደሆኑ፡የሚያስረዳን፡ነገር፡ባለመኖሩና፡አግባብ፡የሆኑ፡የሕገ፡መንግሥት፡አተረጓጎም፡ዘዴዎች፡ለጊዜው፡የሚፈቅዱትን፡ዘርዛራና፡በጣም፡ረቂቅ፡የሆነ፡ዓይነት፡ትንተና፡በማድረግ፡ከእውነት፡የራቀና፡ለመራቀቅ፡ሲባል፡የሚደረግ፡መራቀቅ፡ወደሚያስከትለው፡አደጋ፡ውስጥ፡እንዳንወድቅ፡ጥንቃቄ፡ማድረግ፡እንደሚገባን፡አሁኑኑ፡መገንዘብ፡አለብን። አደጋው፡ሊደርስ፡መቻሉን፡ማወቃችን፡አደጋውን፡በመጠኑ፡ሊያቃልለው፡ይችል፡ይሆናል። ይህም፡ሆኖ፡በጠቅላላው፡የብሔራዊ፡ልማት፡ፕሮግራም፡ውስጥ፡የተፈጥሮ፡ሀብቶች፡ያላቸው፡ከፍተኛ፡ሥፍራ፡ወደፊት፡ስለነዚሁ፡ሀብቶች፡ለሚነሳው፡ብርቱ፡የሕግ፡ፕሮብሌሞች፡(ችግሮች)፡ትንተና፡ይህ፡የአሁኑ፡ጽሑፍ፡የመጀመሪያ፡መነሳሻ ከመሆን፡አያልፍም።

የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፻፱ ፡ እንደሚከተለው ፡ ይነበባል ።

ሀ) በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ በመሬት ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ ሀብት ፡ ሁሉ ፡ ከውሃ ፡ በታች ፡ ያለውም ፡ ጭምር ፡ የመንግሥቱ ፡ ነው ።

ለ) በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ በውሃዎች ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙት ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶችና ፡ ደኖች ፡ ሁሉ ፡ እንዲሁም ፡ ደግሞ ፡ መሬቱ ፤ አየሩ ፤ ሐይቆቹ ፤ ወንዞቹ ፤ ጠረፎቹ ፡ ሁሉ ፡ ለአሁኑም ፡ ለሚከተለውም ፡ የኢትዮጵያ ፡ ትውልድ ፡ ጠቃሚዎች ፡ እንዲሆኑ ፡ የተከበሩ ፡ ቅርሶችና ፡ የሕዝብ ፡ ገንዘቦች ፡ ናቸው ። የእነዚህ ፡ ሀብቶች ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ልማት ፡ እጅግ ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ለእነዚህ ፡ ሀብቶች ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ጋር ፡ የሚስማሙትን ፡ አስፈላጊና ፡ ተገቢ ፡ የሆኑትን ፡ ነገሮች ፡ ሁሉ ፡ ያደርጋል ።

ሐ) ስለእነዚህ ፡ ሀብቶች ፡ አጠባበቅ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ሕግ ፡ የተወሰነውን ፡ በመተላለፍ ፡ ማንኛዎቹም ፡ ሰዎች ፡ ወይም ፡ ማንኛዎቹም ፡ ማኅበሮች ፡ በተባሉት ፡ ሀብቶች ፡ ሊጠቀሙባቸው ፡ ወይም ፡ ሊሠሩባቸው ፡ አይችሉም ።

መ) በተፈጥሮ ፡ ኢትዮጵያዊ ፡ በሆነ ፡ በማንኛውም ፡ ሰው ፡ ወይም ፡ በሕግ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ዜግነት ፡ ባለው ፡ በማናቸውም ፡ ማኅበር ፡ ስም ፡ ያልተያዘ ፡ ንብረት ፡ ሁሉ ፡ ወይም ፡ ሕጋዊ ፡ ባለቤት ፡ ባለመኖሩ ፡ ምክንያት ፡ የተገኘ ፡ መሬት ፡ የተለቀቁ ፡ ርስቶችና ፡ ንብረቶች ፡ ሁሉ ፡ የአፈር ፡ የጫካ ፡ የግጦሽ ፡ መሬት ፡ የባሕሮችና ፡ የወንዞች ፡ ሀብቶች ፡ ሁሉ ፡ የመንግሥት ፡ ንብረቶች ፡ ናቸው ።

፩ ፤ «የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች» ፡ የሚለው ፡ ሐረግ ፡ ወሰን ።

የመጀመሪያውና ፡ በጣም ፡ ጉልህ ፡ የሆነው ፡ ጥያቄ ፤ «የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ምንድን ፡ ናቸው?» የሚል ፡ ነው ። የአንዳንድ ፡ የሌላ ፡ ሀገሮች ፡ ሕገ ፡ መንግሥቶች ተመሳሳይ ፡ ድንጋጌዎች ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ የሆኑትን ፡ ሀብቶች ፡ አንድ ፡ ባንድ ፡ በመዘርዘር ፡ እንዲህ ፡ ያለው ፡ ጥያቄ ፡ እንዳይነሳ ፡ አድርገዋል ። «የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች» ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ አጠቃላይ ፡ የሆነ ፡ ቃል ፡ ነው ። ስለሆነም ፡ በጠቅላላው ፡ ተቀባይነት ፡ ያለው ፡ ትርጓሜ ፡ የለውም ። መመሪያ ፡ የሚሆን ፡ የሕግ ፡ ምርምር ፡ ጁሪስፕሩዳንስ ፡ ስለ ፡ ሌላ ፤ የቃሉን ፡ ትርጓሜ ፡ የመወሰኑ ፡ ተግባር ፡ በጠቅላላው ፡ ለፓርላማና ፡ ለፍርድ ፡ ቤቶች ፡ መተው ፡ አለበት ። ሆኖም ፤ ይህ ፡ ያልተብራራ ፡ ሁኔታ ፡ ተጨማሪ ፡ ምርምርን ፡ አይከለክልም ፤ ምክንያቱም ፤

1. ለምሳሌ ፡ የሚከተሉትን ፡ አገሮች ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ፒስል ፡ ባወጣው ፡ ኮንስቲቲህሽን ፡ አፍ ፡ ኔሺንስ ፡ (፪ኛ ፡ እትም ፡ ፲፱፻፵፰) ፡ በተባለው ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ ይመለከታል ፡— አርጀንቲና ፡ አንቀጽ ፡ ፵ ፤ በርማ ፡ አንቀጽ ፡ ፪፻፲፱ ፤ ግሪክ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፮ ፤ ሚክሲኮ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፯ ፤ ሶርያ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፩(፮) ፤ ቪኔዛዊል ፡ አንቀጽ ፡ ፳(፲፮) ።

ያለ ፡ ስሕተት ፡ «ከተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡» ክፍል ፡ ውስጥ ፡ ናቸው ፡ ተብለው ፡ ሊመደቡ ፡ የሚችሉ ፡ አንዳንድ ፡ የሀብት ፡ ክፍሎች ፡ ስላሉ ፡ ነው ። በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ እነዚህ ፡ ክፍሎች ፡ በሦስት ፡ ተወስነዋል ፡ ፩) ማዕድኖች ፤ ፪) ደኖች ፤ እና ፡ ፫) የዱር ፡ አራዊት ። እነዚህ ፡ ሦስቱ ፡ የተመረጡበት ፡ ዋናው ፡ ምክንያት ፡ ሕገ ፡ የወጣባቸው ፡ ወይም ፡ ባጭር ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ የሚወጣባቸው ፡ ስለሆኑ ፡ ሲሆን ፡ ሌላው ፡ ምክንያት ፡ ደግሞ ፡ በጠቅላላው ፡ አነጋገር ፡ ከቀሩት ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ይልቅ ፡ አሁንም ፡ ቢሆን ፡ ሕግ ፡ ጠቀስ ፡ ነገሮች ፡ ስለሆኑ ፡ ነው ። ከዚህም ፡ በላይ ፡ መሬትና ፡ ውሃን ፡ ስለመሰሉ ፡ ሌሎች ፡ ግልጽ ፡ የሆኑ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ክፍሎች ፡ የሚነሱት ፡ ጥያቄዎች ፡ በጥቅም ፡ ላይ ፡ ስለማዋል ፡ ስለ ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ ስለ ፡ ተክኒክና ፡ የእርሻ ፡ ዓላማ ፡ እንዲሁም ፡ መሻሻል ፡ ፕሮብሌሞች ፡ (ችግሮች) ፡ ስለሚያስነሱ ፡ በዚህ ፡ በአሁኑ ፡ ጽሑፍ ፡ ሊጠና ፡ ከታቀደው ፡ ውጭ ፡ ናቸው ። ቢሆንም ፡ የጽሑፉ ፡ ዋና ፡ ምርምር ፡ ስለ ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ጠቅላላ ፡ አተረጎጡም ፡ በመሆኑ ፡ መሬትና ፡ ውሃን ፡ ስለ ፡ መሰሉት ፡ ሌሎች ፡ ሀብቶችም ፡ በመጠኑ ፡ ሳናወሳ ፡ አንቀርም ።

፪ ፡ «የመንግሥት ፡ ንብረት» ፡ ስለሚለው ፡ ሐረግ ።

ስለ ፡ እነዚህ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ሦስት ፡ ክፍሎች ፡ ውይይት ፡ ስንጀምር ፡ የሚከተሉት ፡ መነሻ ፡ ጥያቄዎች ፡ ሊቀርቡ ፡ ይችላሉ ፡—

፩ ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ በእነዚህ ፡ ሁሉ ፡ ሀብቶች ፡ ላይ ፡ መንግሥት ፡ ጠቅላላና ፡ ለሌላ ፡ የማይተላለፍ ፡ ባለሀብትነት ፡ እንዲሁም ፡ ቍጥጥር ፡ እንዲኖረው ፡ ያስገድዳል ፤ ወይስ ፡ እነዚህን ፡ ሀብቶች ፡ በሙሉ ፡ ወይም ፡ አንዳንዶቹን ፡ በግል ፡ ነዋሪዎች ፡ ቁጥጥር ፡ ስር ፡ እንዲሆኑ ፡ ይፈቅዳል?

፪ ፡ በእነዚህ ፡ ሀብቶች ፡ ላይ ፡ መንግሥት ፡ ሙሉ ፡ ባለሀብትነትና ፡ ቁጥጥር ፡ እንዲኖረው ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ካስገደደ ፡ እነዚህ ፡ ሀብቶች ፡ የግል ፡ ነዋሪዎች ፡ ሀብት ፡ በሆኑ ፡ ወይም ፡ በእነሱ ፡ ቁጥጥር ፡ ስር ፡ ባሉ ፡ ጊዜ ፡ በሀብቶቹ ፡ ላይ ፡ መንግሥት ፡ ያለው ፡ ቁጥጥር ፡ ምን ፡ ያህል ፡ ነው?

በመጀመሪያ ፡ የንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ለብቻው ፡ ሲወሰድና ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ በተቻለ ፡ መጠን ፡ በሰፊው ፡ ሲተረጎም ፡ በሞላ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ውስጥ ፡ ባሉት ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ላይ ፡ መንግሥት ፡ ፍጹምና ፡ ለሌላ ፡ የማይተላለፍ ፡ ባለሀብትነት ፡ እንዳለው ፡ ይገልጻል ። እነዚህ ፡ እንደምናሳየው ፡ ይህ ፡ አነባበብ ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ በአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ የተደገፈ ፡ አይደለም ፤ ሆኖም ፡ ያለምንም ፡ ጣጣ ፡ ተቀባይነትን ፡ ያገኘ ፡ ይመስላል ፤ ይህንንም ፡ መቃወም ፡ ይገባል ። በመጀመሪያ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ውስጥ ፡ እና ፡ በሌሎች ፡ ሀገሮችም ፡ የተደረጉትን ፡ በተለይም ፡ የሕገ ፡ መንግሥት ፡

2. ለብዙ ፡ ዓመታት ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ክርክርና ፡ ዝግጅት ፡ ከተደረገበት ፡ በኋላ ፡ የኢትዮጵያ ፡ የመጀመሪያው ፡ ሰፋ ፡ ያለ ፡ የደን ፡ ሕግ ፡ በቅርቡ ፡ ታውሏል ። የመንግሥት ፡ ደን ፡ አዋጅ ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ቍ. ፪፻፳፭ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፳፱ኛ ፡ ዓመት ፡ ቍ. ፲፯ ፡ እና ፡ የግል ፡ ደን ፡ አጠባበቅ ፡ አዋጅ ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ የአዋጅ ፡ ቍ. ፪፻፳፯ ፡ እዚያው ፡ ቦታ ፡ ይመለከታል ።

ሥቱን ፡ አጸጸ፣ ስንመለከት ፡ እንደዚህ ፡ ያለው ፡ ሰፊ ፡ አተረጓጎም ፡ በጭራሽ ፡ ያልተደገፈና ፡ አስፈላጊም ፡ ያልሆነ ፡ ነው ። ከዚህም ፡ በላይ ፤ አንድ ፡ እንደ ፡ ጉዳዩ ፡ ሁኔታ ፡ አስፈላጊነት ፡ ሊለዋወጥ ፡ የማይችል ፡ ደንብ ፡ ማቋቋም ፡ በጭራሽ ፡ ከእውነት ፡ የማይዛመድ ፡ ነገር ፡ ይሆናል ። «የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡» የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ በመሆናቸው ፡ ባንድ ፡ ዓይነት ፡ መሠረተ ፡ ሐሳብ ፡ አይገዙም ። የተለያዩ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ የግድ ፡ ለተለያዩ ፡ ጥቅሞች ፡ ይውላሉ ፤ ስለዚህም ፤ ስለ ፡ እያንዳንዱ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብት ፡ ሰፊና ፡ የተለያዩ ፡ ሕጎች ፡ ይወጣሉ ። በተባበረው ፡ የአሜሪካ ፡ መንግሥት ፤ በመሬቱ ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ ማዕድኖች ፡ የባለርስቱ ፡ ሀብት ፡ ናቸው ። በአብዛኛዎቹ ፡ በልማት ፡ ደረጃቸው ፡ ከዚህ ፡ ዝቅ ፡ ባሉ ፡ ሀገሮች ፡ ደግሞ ፡ ማዕድኖች ፡ የመንግሥት ፡ ሀብት ፡ ናቸው ። በመጨረሻም ፤ የመሬት ፡ ወይም ፡ የማንኛውም ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብት ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የሚኖር ፡ ከሆነ ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ ሀ) እንደምንም ፡ ገደብ ፡ ሊበጅለትና ፡ ሰፋ ፡ ባለ ፡ አገባብ ፡ መተርጎም ፡ ያሻዋል ፡ እንጂ ፡ ቃል ፡ በቃል ፡ እንደሚነበበው ፡ መወሰድ ፡ አይገባውም ።

ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ ሀ) የተደነገገው ፡ የግል ፡ ነዋሪዎች ፡ ሀብት ፡ የሆነውን ፡ ማንኛውንም ፡ ብጣሽ ፡ መሬት ፡ ለመውረስ ፡ አለመሆኑ ፡ የማይካድ ፡ መደምደሚያ ፡ ይመስላል ። የመሬት ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፤ በመሬት ፡ ላይ ፡ ለግል ፡ መሥራትና ፡ መጠቀም ፡ የኢትዮጵያ ፡ ኅብረ ፡ ሰብ ፡ ከሚያምንባቸው ፡ መሠረታውያን ፡ ነገሮች ፡ ጥቂቶቹ ፡ ናቸው ፤ ሕገ ፡ መንግሥቱም ፡ ቢሆን ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ጭምር ፤ የመሬት ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፡ እንደሚቀጥል ፡ የሚያመለክቱ ፡ ቃሎችን ፡ ይዟል ። ግን ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ ሀ) አንዳንድ ፡ ወይም ፡ ሁሉንም ፡ «የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች» ፡ «የመንግሥት ፡ ንብረት ፡» ብሎ ፡ በእርግጥ ፡ ይመድባቸዋል ። ይህን ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ጽንሰ ፡ ሐሳብ ፡ በሐሳብ ፡ የመረዳቱን ፡ ተግባር ፡ ማዳበር ፡ ለተተለሙት ፡ ጥያቄዎች ፡ ምርምር ፡ የመጀመሪያው ፡ እርምጃ ፡ ነው ።

«የመንግሥት ፡ ንብረት» ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ ስለ ፡ ተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ሲነገር ፤ ፅንሰ ፡ ሐሳቡ ፡ በጣም ፡ ከዳበረበት ፡ ከፈረንሳይ ፡ አገር ፡ የተወሰደ ፡ ይመስላል ። ስለዚህ ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ በፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ ይህ ፡ ቃል ፡ ያሉት ፡ አገባቦች ፡ በኢትዮጵያ ፡ ተፈጻሚነት ፡ ባይኖራቸውም ፡ ስለ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ለማወቅ ፡ ይረዳሉ ።

ባሁን ፡ ጊዜ ፡ በፈረንሳይ ፡ አገር ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ የግል ፡ እና ፡ የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ንብረት ፡ ተብሎ ፡ ተከፍሏል ። የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ንብረት ፡ የተባለው ፡ የመንግሥት ፡ ሀብት ፡ ሆኖ ፡ ለሕዝብ ፡ ጥቅም ፡ የዋለውን ፡ ንብ

3. አሜሪካን ፡ ጄራሰፕራደንስ ፡ ቮል ፡ ፴፮ ፡ “ማይንስ ፡ ኡንድ ፡ ሚኒራልስ” ፡ ክፍል ፡ ፮ ፡ ገጽ ፡ ፪፻፳፭ ።
4. ለምሳሌ ፡ ያህል ፡ ከላይ ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቁ፡ ፩ ፡ የተጠቀሱትን ፡ የአርጀንቲናን ፡ የበርማን ፡ የሚክሲኮን ፡ እና ፡ የሶርያን ፡ አገር ፡ ሕገ ፡ መንግሥቶች ፡ ይመለከታል ። እንዲሁም ፡ ሎውስ ፡ እፍ ፡ ኬንያ ፡ ቮል ፡ ፮ ፡ ማይኒንግ ፡ ምዕራፍ ፡ ፫፻፮ ፡ ክፍል ፡ ፬ ፡ እና ፡ ሎውስ ፡ እፍ ፡ 11 ፡ ፌዴራሊዝን ፡ እፍ ፡ ናይጀሪያ ፡ አንድ ፡ ሌጉስ ፡ ቮል ፡ ፬ ፡ (፲፱፻፵፱) ፡ ሚኒራልስ ፡ ምዕራፍ ፡ ፪፻፳፩ ፡ ክፍል ፡ ፫(፩) ፤ በጠቅላላው ፡ ደግሞ ፡ ያልታተመውን ፡ የሳውዲ ፡ አረቢያ ፡ የማዕድን ፡ ሕግ ፡ ሐተታ ፡ ይመለከታል ። (፲፱፻፶፭)
5. የአንቀጽ ፡ ፻፴ን ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ለ) ፡ (ሐ) እና ፡ (መ)ን ፡ የአንቀጽ ፡ ፴፩ን ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ)ን ፡ የአንቀጽ ፡ ፴፫ ፡ ፴፱ ፡ እና ፡ ፷ን ፡ ይመለከታል ። በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ይህን ፡ ሐሳብ ፡ በመደገፍ ፡ ክርክር ፡ ተሰንዝሯል ።

ረት፡ ይይዛል ። የግል፡ ንብረት፡ ደግሞ፡ «ከግል፡ ነዋሪዎች፡ ንብረት፡ ጋር፡ እንደ ዓይነት፡ የሆነውን፡» 6 ፡ በመንግሥት፡ ባለሀብትነት፡ ያለውን፡ ንብረት፡ ይይዛል ። ይህ፡ የሕዝብና፡ የግል፡ የሚለው፡ በመንግሥት፡ ንብረቶች፡ መካከል፡ ያለው፡ ልዩነት፡ በኢትዮጵያ፡ ሕግ፡ ውስጥ፡ በስውር፡ ያለ፡ ነው። እንደሚታመነውም፡ ከ፲፱፻፶፪፡ ዓ፡ ም፡ የፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ፈረንሳዊ፡ ምንጮች፡ የተወሰደ፡ ነው ። 7

በዘመናዊ፡ የፈረንሳይ፡ ሕግ፡ የሕዝብ፡ አገልግሎት፡ ንብረት፡ ዋናው፡ መለያ፡ ለሌላ፡ የማይተላለፍና፡ በይርጋ፡ የማይወሰድ፡ መሆኑ፡ ነው ። እነዚህ፡ ደንቦች፡ «የሕዝቡን፡ የጊዜውን፡ ይዞታና፡ በተለይም፡ የመገናኛውን፡ አገልግሎት፡ በሕዝብ፡ ከመነጠቅ፡ ወይም፡ ከመንግሥት፡ ስንፍና፡ መጠበቅ»፡ አስፈላጊ፡ ነው፡ ከሚለው፡ ጥንታዊ፡ መሠረታዊ፡ ሐሳብ፡ የተገኙ፡ ናቸው ። ከሮማውያን፡ ዘመን፡ ጀምሮ፡ የሕዝብ፡ የሆነ፡ ማንኛውም፡ ነገር፡ (ሪስ፡ ፑብሊኬ)፡ የማይሸጥ፡ የማይለወጥ፡ ነገር፡ ነው፡ (ኤክስትራ፡ ኮሚርሺየም) ። 8

እንደዚህ፡ ያሉ፡ ገደቦች፡ በአንድ፡ ዘመን፡ በግል፡ ንብረትም፡ ላይ፡ ነበሩ። ይህ፡ የሆነው፡ ለሕዝብ፡ ጥቅም፡ ሲባል፡ ሳይሆን፤ «ቀረጥ፡ እንደልብ፡ ሊጨመር፡ በማይቻልበት፡ ጊዜ፡ የንጉሡ፡ የግምጃ፡ ቤት፡ እንዳይራቁት፡ ለማድረግና፡ የንጉሡን፡ ሀብት፡ ማለት፡ «የግል፡ ንብረቱን፡» ለመጠበቅ፡ ሲባል፡ ነው ። 9 የዚህ፡ አስፈላጊነት፡ ከብዙ፡ ጊዜ፡ ጀምሮ፡ ጠፍቶአል፤ ከእርሱም፡ ጋር፡ ገደቦች፡ ቀርተዋል ። የኢትዮጵያ፡ የፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ በተራው፡ የሕዝብ፡ አገልግሎት፡ ንብረት፡ ለሌላ፡ የማይተላለፍ፡ 10 እና፡ ግዙፍነት፡ ባላቸው፡ ንብረቶች፡ ረገድ፡ በቅን፡ ልቡና፡ በሆነ፡ ይዞታም፡ ሆነ፡ ወይም፡ በማይንቀሳቀስ፡ ንብረቶች፡ ረገድ፡ ንብረቱን፡ በይርጋ፡ ለማስቀረት፡ የማይቻል፡ መሆኑን፡ ይደነግጋል ። 11 ግን፡ እነዚህ፡ መወሰኛዎች፡ ተፈጻሚ፡ የሚሆኑት፡ ለሕዝብ፡ ንብረት፡ ነው፡ እንጂ፡ «ለሌላ፡ የመንግሥት፡ የሆነ፡ ንብረት፡» አይደለም ። 12

6. እም፡ ፕላኒፌል፡ ትራቲስ፡ እን፡ ዘ፡ ሲቪል፡ ሎው፡ (፲፩ኛ፡ እትም፡ ፲፱፻፴፩) በሎዊዝያና፡ ስቴት፡ ሎው፡ ኮሚሽን፡ ተተረጎመ፡ (፲፱፻፶፩)፡ ክፍል፡ ፫፡ ሺህ፡ ፳ ።
7. የፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቍጥር፡ ፲፱፻፵፭፡ እንደሚደነግገው፡ ሁሉ፡ የሕዝብ፡ አገልግሎት፡ ያልሆነ፡ ማንኛውም፡ የመንግሥት፡ ንብረት፡ ሁሉ፡ “የባለግል፡ ንብረት፡ ለሆኑት፡ ሀብቶች፡ በተደነገጉት፡ ሕጎች፡ የሚተዳደሩ፡ ናቸው ።” ይህ፡ የግል፡ ንብረትን፡ ትርጉም፡ ይሰጣል ። ከዚህ፡ በኋላ፡ ቍጥር፡ ፲፱፻፵፭-፵፱፡ የሕዝብ፡ አገልግሎት፡ ንብረትን፡ ይገልጻሉ፡ ከሌላ፡ ንብረትም፡ ይለዩታል ። ቍጥር፡ ፲፱፻፵፭፡ እንደሚናገረው፡ አንድ፡ ንብረት፡ የሕዝብ፡ አገልግሎት፡ ንብረት፡ የሚባለው፡ “ሕዝብ፡ እንዲጠቀምባቸው፡ የተመደበ”፡ ወይም፡ “ለአንድ፡ ሕዝብ፡ ጥቅም፡ ለሚሆን፡ የሥራ፡ አገልግሎት፡ የተመደበ፡ ሲሆኑና፡ _____ ለዚህ፡ ሥራ፡ በይበልጥ፡ እንዲያገለግሉ፡ የተመደቡ፡ ሲሆኑ፡ ነው ።” ቍጥር፡ ፲፱፻፵፮፡ እንደሚለው፡ ደግሞ፡ አንዳንድ፡ ንብረቶች፡ ይህም፡ ጉዳዮችን፡ የባሕር፡ ዳርቻዎችንና፡ አንዳንድ፡ ሕንጻዎችን፡ ጨምሮ፡ የሕዝብ፡ አገልግሎት፡ ንብረቶች፡ ይባላሉ ።
8. ፕላኒፌል፡ በግርጌ፡ ማስረጃ፡ ቍ፡ ፮፡ የተጠቀሰውን፡ ክፍል፡ ፫፡ ሺ፭፡ ይመለከታል ።
9. እላይ፡ የተጠቀሰውን፡ ይመለከታል ። ኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡ የቤተ፡ መንግሥት፡ ንብረት፡ የሚጠበቀው፡ በዚህ፡ መንገድ፡ ነው ። ለምሳሌ፡ “በመንግሥት፡ ስም፡ ተመዝግቦ፡ ለቤተ፡ መንግሥት፡ (ለዘውዱ)፡ ጥቅም፡ የሚሠራበት፡ ንብረት፡ ሁሉ”፡ ለሌላ፡ የማይተላለፍ፡ ነው፡ የሚለውን፡ ተሻሽሎ፡ የወጣውን፡ የኢትዮጵያ፡ ሕግ፡ መንግሥት፡ አንቀጽ፡ ፲፱(ለ)ን፡ ይመለከታል ። ዛሬ፡ ይህ፡ ዓይነቱ፡ ንብረት፡ የሕዝብ፡ አገልግሎት፡ ንብረት፡ ተብሎ፡ መጠራቱ፡ ቀርቶ፡ ጭራሽ፡ ልዩ፡ በሆነ፡ ምድብ፡ ውስጥ፡ በመግባት፡ “የዘውድ፡ ንብረት”፡ ወይም፡ “የንጉሡ፡ ነገሥቱ፡ ንብረት”፡ ተብሎ፡ ይጠራል ።
10. ቍጥር፡ ፲፱፻፶፬ ።
11. ቍጥር፡ ፲፱፻፶፭ ።
12. ቍጥር፡ ፲፱፻፶፱(፩) ።

ስለዚህ፤ የሕዝብ፣ አገልግሎት፣ ንብረትና፣ የግል፣ ንብረት፣ በተግባር፣ የሚለያዩበት፣ በማስተላለፍ፣ ረገድ፣ ላይ፣ ማለት፣ ንብረቱን፣ ለሌላ፣ ለማስተላለፍ፣ መንግሥት፣ በአለው፣ መብት፣ ላይ፣ ነው። የመንግሥትን፣ ንብረት፣ ከነዚህ፣ ከሁለቱ፣ ክፍሎች፣ በአንዱ፣ ወይም፣ በሌላው፣ ውስጥ፣ መመደብ፤ መንግሥት፣ በዚያ፣ ንብረት፣ ላይ፣ ያለውን፣ የቁጥጥር፣ ዓይነት፣ ወይም፣ መጠን፣ በዚህ፣ ረገድ፣ ብቻ፣ ያለውጠዋል። እንደ፣ ሀብት፣ በግል፣ ንብረት፣ ክፍል፣ በተመደበ፣ ጊዜ፣ እንኳ፤ መንግሥት፣ ንብረቱን፣ እንዲሸጥ፣ የሚያስገድደው፣ ወይም፣ ሊሸጥ ከፈለገም፣ ስላሻሻጡ፣ የመወሰኛ፣ ሁኔታዎች፣ ከማድረግ፣ የሚከለክለው፣ ምንም፣ ነገር፣ የለም።

በኢትዮጵያ፣ ሕግ፣ ውስጥ፣ የግል፣ ንብረት፣ መኖሩ፣ ከተረጋገጠ፤ አንቀጽ፣ ፪፱ን፣ ለመረዳት፣ የሚያስችል፣ የሚከተለውን፣ የመጀመሪያ፣ ሥረ፣ ነገር፣ ለመመሥረት፣ ይቻላል፣ የተፈጥሮ፣ ሀብቶች፣ በመንግሥት፣ ንብረት፣ ውስጥ፣ መመደባቸው፣ እነዚህ፣ ሀብቶች፣ በመንግሥት፣ ንብረት፣ ውስጥ፣ እንዲቆዩ፣ አያስገድድም። በሌላ፣ አነጋገር፣ የዚህ፣ የሕገ፣ መንግሥቱ፣ ድንጋጌ፣ በጣም፣ በሰፊው፣ ቢተረጎም፣ እንኳ፣ በተፈጥሮ፣ ሀብቶች፣ ላይ፣ የግል፣ ባለሀብትነት፣ ሊኖር፣ ይችላል፤ ማለት፣ ነው። ምክንያቱም፤ የግል፣ ንብረቶች፣ የሚተላለፉ፣ ከሆነ፤ ለግል፣ ነዋሪዎች፣ (ሰዎች)፣ ለማስተላለፍ፣ ስለሚቻል፣ በተፈጥሮ፣ ሀብቶች፣ ላይ፣ የግል፣ ባለሀብትነት፣ አለ፣ ማለት፣ ነው። እንደዚህ፣ ያሉት፣ ንብረቶች፣ ለሌላ፣ እንደተላለፉ፣ መጠን፣ ንዑስ፣ አንቀጽ፣ ሀ) በመንግሥቱ፣ ውስጥ፣ ስላሉ፣ የተፈጥሮ፣ ሀብቶች፣ ባለሀብትነት፣ የሐሳብ፣ ምንጭ፣ ብቻ፣ የሚያትት፣ ሆኖ፣ ሊቀር፣ ይችላል። ወይም፤ «ባለሀብት፣» የሚለው፣ ቃል፣ በዚህ፣ አገባብ፣ ለአንድ፣ ለተወሰነ፣ አስተያየት፣ የሚያደላ፣ ከሆነ፣ መንግሥት፣ ራሱ፣ በመንፈስ፣ (በተወረረ)፣ የተፈጥሮ፣ ሀብቶች፣ ሁሉ፣ «ባለሀብት»፣ ነው፤ ግን፣ በተግባር፣ በንብረቶች፣ ላይ፣ ከባለሀብትነት፣ እኩል፣ የሆኑትን፣ የተወሰኑ፣ የባለቤትነት፣ መብቶች፣ ለግል፣ ነዋሪዎች፣ በማስተላለፍ፣ ለራሱ፣ በንዑስ፣ አንቀጽ፣ (መ) መሠረት፣ ባለቤት፣ የሌላቸውን፣ መሬቶችና፣ የተለቀቁ፣ ንብረቶችን፣ መልሶ፣ የመውሰድን፣ ቋሚ፣ መብት፣ ብቻ፣ አስቀርቷል፤ ቢባል፣ የተሻለ፣ ይሆናል። 13

ይህ፣ በሥራ፣ ላይ፣ የዋለ፣ ባለሀብትነት፣ ማለት፣ የእነዚህ፣ ከባለሀብትነት፣ እኩል፣ የሆኑት፣ የመብቶች፣ ክምችት፣ በግል፣ ንብረቶች፣ ረገድ፣ ለግል፣ ነዋሪዎች፣ (ሰዎች)፣ ሲሰጥ፣ ቆይቷል፤ እንደገናም፣ ሕጋዊ፣ በሆነ፣ መንገድ፣ ሊሰጣቸው፣ ይችላል። የፍትሕ፣ ብሔር፣ ሕግ፣ ቀጥር፣ ሺህ፣ ፪፻፶፪፣ የሕዝብ፣ አገልግሎት፣ ንብረቶች፣ እንኳ፣ በልዩ፣ ሕግ፣ ለዚህ፣ አገልግሎት፣ መመደባቸው፣ መቅረቱ፣ ከተወሰነ፣ ሊሸጡ፣ ሊተላለፉ፣ ይችላሉ፣ ይላል። በተጨማሪም፤ የተሻሻለው፣ ሕግ፣ መንግሥት፣ አንቀጽ፣ ፵፩፣ (መ) «መንግሥቱን፣ በታማኝነት፣

13. በማነኛውም፣ ንብረት፣ ላይ፣ መንግሥት፣ ቋሚ፣ (መሠረታዊ)፣ ባለሀብትነት፣ አለው፣ የሚለው፣ መሠረተ፣ ሃሳብ፣ በተለይም፣ በኢትዮጵያ፣ የፊውዳል፣ (የመሳፍንት፣ ዘመን)፣ የመሪት፣ ይዘታ፣ ድጋፍን፣ ያገኛል። ይህ፣ መሠረተ፣ ሃሳብ፣ በልምድ፣ የተተካ፣ ይሁን፣ እንጂ፣ ብዙ፣ ሊቃውንት፣ እንደሚያምኑበት፣ በንጉሠ፣ ነገሥቱ፣ ግዛት፣ ውስጥ፣ የሚገኝ፣ በመሉ፣ የንጉሠ፣ ነገሥቱ፣ ነው፣ ንጉሠ፣ ነገሥቱም፣ እንደፈለገው፣ ያዝገበታል፤ መሪት፣ የያዘ፣ ማነኛውም፣ ሰው፣ ከንጉሠ፣ ነገሥቱ፣ እንደተረከበው፣ ስለሚቆጠር፣ በቂ፣ የሆነ፣ አገልግሎት፣ ሳይሰጥ፣ ወይም፣ ታማኝነት፣ ሳያሳይ፣ ሲቀር፣ መሬቱ፣ እንደገና፣ ለንጉሠ፣ ነገሥቱ፣ ገቢ፣ ይሆናል። እረ፣ ሉሉንዶርፍ፣ ዘ፣ ኢትዮፒያንስ፣ (፲፱፻፱)፣ ገጽ፣ ፲፭፣ ለር፣ ፓንክሪት፣ አን፣ ኢንትሮዳክሺን፣ ቱ፣ ዘ፣ ኢኮኖሚክ፣ ሂስትሪ፣ እፍ፣ ኢትዮፒያ፣ (፲፱፻፱)፣ ገጽ፣ ፻፩።

ላገለገሉት፡ ሰዎች፡ ስለ፡ አገልግሎታቸው፡ በግብረ፡ ጠልነት፡ ከተላቀቀውና፡
 ወራሽ፡ ወይም፡ ባለቤት፡ ከሌለው፡ መሬትና፡ ንብረት፡ መስጠት፡ የንጉሠ፡ ነገ
 ሥቱ፡ መብት፡ ነው። ይላል። እንዲሁም፡ የአንቀጽ፡ ፻፱፡ ንዑስ፡ አንቀጽ፡
 (ለ) እና፡ (ሐ) በተፈጥሮ፡ ሀብቶች፡ የግል፡ መገልገል፡ በሰፊው፡ እንዲኖር፡ በእ
 ርግጥ፡ በስውር፡ ያመለክታሉ። የንዑስ፡ አንቀጽ፡ (መ) «ያልተያዘ»፡ «ሕጋዊ፡
 ባለቤት፡ ባለመኖሩ፡ ምክንያት፡ የተገኘ»፡ እና፡ «የተለቀቁ»፡ የሚሉት፡ ቃላት፡
 በመሬት፡ ላይ፡ የግል፡ ባለሀብትነት፡ እንደሚቀጥል፡ በግልጽ፡ ያመለክታሉ።
 ስለዚህ፤ ሕገ፡ መንግሥቱ፤ የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ እና፡ የኢትዮጵያ፡ የኤኮኖሚ፡
 አቋም፡ ጭምር፡ በመሬት፡ ላይ፡ የግል፡ «ባለሀብትነት»፡ እንዲኖር፡ የግድ፡ ይጠ
 ይቃሉ። መሬትም፡ ከሁሉ፡ ይልቅ፡ የመጀመሪያው፡ መሠረታዊ፡ የተፈጥሮ፡
 ሀብት፡ ነው። እነዚህን፡ ነገሮች፡ በመመልከት፡ የግል፡ ነዋሪዎች፡ የተፈጥሮ፡
 ሀብቶች፡ ባለቤት፡ ሊሆኑ፡ ይችላሉ። ከሚለው፡ የመጀመሪያው፡ ሥረ፡ ነገር፡
 ወደሚከተለው፡ ሁለተኛ፡ ሥረ፡ ነገር፡ ለመሸጋገር፡ ብዙ፡ አያዳግትም፤ በሕ
 ጋዊ፡ መንገድ፡ በመንግሥት፡ የተደረገ፡ እና፡ በዚህ፡ ዓይነት፤ ለመደረጉም፡
 በጠቅላላው፡ ተቀባይነት፡ ያለው፡ ማንኛውም፡ የመሬት፡ ወይም፡ የሌላ፡ የተፈ
 ጥሮ፡ ሀብት፡ ስጦታ፡ የሚጸና፡ ነው፤ በነዚህ፡ መሬቶች፡ ወይም፡ ሌላ፡ የተፈ
 ጥሮ፡ ሀብቶች፡ ላይ፡ መንግሥት፡ ግፋ፡ ቢል፡ የሚኖሩት፡ መብቶች፡ ከባለሀብት
 ነት፡ ያነሱ፤ ግን፡ ንዑስ፡ አንቀጽ፡ (ሀ) በሚጠይቀው፡ መሠረት፡ እንደዚህ፡
 ያለውን፡ መሬት፡ ወይም፡ የተፈጥሮ፡ ሀብት፡ በመንግሥት፡ ንብረት፡ ከፍል፡
 እንደሆኑ፡ ለማቆየት፡ የሚያስችሉ፡ ቋሚ፡ መብቶች፡ ናቸው። ይህም፡ ሁለተኛው
 ሥረ፡ ነገር፡ ቀጥሎ፡ ያለውን፡ ያስከትላል፡ በአሁኑ፡ የኢትዮጵያ፡ መንግሥት፡
 አንድ፡ ከመሆናቸው፡ በፊት፡ የኅሣ፡ የመንግሥቶችና፡ ባለሥልጣኖች፡ ያደረገ
 ቸው፡ የተፈጥሮ፡ ሀብቶች፡ ስጦታዎች፡ መንግሥት፡ የኅሣ፡ ባለሥልጣኖች፡
 ሥልጣን፡ ከያዙበት፡ ጊዜ፡ ጀምሮ፡ የጸኑ፡ እንዲሆኑ፡ ስለፈቀደ፡ የአሁኑ፡ የኢት
 ዮጵያ፡ መንግሥት፡ እንደሚያደርጋቸው፡ ስጦታዎች፡ ሁሉ፡ የጸኑ፡ ናቸው። 14

ሆኖም፤ በፊት፡ እንዳመለከትነው፤ እላይ፡ ያለው፡ ክርክር፤ ንዑስ፡ አንቀጽ፡
 (ሀ)ን በሰፊው፡ በመተርጎም፡ የተገኘ፡ ስለ፡ ሆነ፤ በአንቀጽ፡ ፻፱፡ የእንግሊዝ
 ኛው፡ ጽሑፍ፡ ላይ፡ የተመሠረተ፡ ነው። ይህ፡ ክርክር፤ በእርግጥ፡ ከመጠን፡
 ያለፈ፡ ይሆን፡ ይሆናል። የንዑስ፡ አንቀጽ፡ (ሀ) የእንግሊዝኛው፡ ጽሑፍ፡ የመ
 ጀመሪያው፡ ነጠላ፡ ሠረዝ፡ ቢተው፤ ንዑስ፡ አንቀጽ፡ የሚናገረው፡ መሬት፡
 ጫካ፡ እና፡ የዱር፡ አራዊትን፡ በማስቀረት፤ ከመሬቱ፡ ውስጥ፡ (ሥር)፡ (በታች)፡
 ያለው፡ የተፈጥሮ፡ ሀብት፡ የመንግሥት፡ መሆኑን፡ ነው። በዚህ፡ ዐይነት፤ ባለ
 ነጠላ፡ ሰረዙ፡ የእንግሊዝኛው፡ ጽሑፍ፡ የሚያስከትለውን፡ ስለ፡ መንግሥት፡
 ንብረት፡ ጠባዮች፡ ሰፋ፡ ያለ፡ የሐሳብ፡ ምርምር፡ የሚያስቀር፡ ይሆናል።

14. በኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡ ማንኛውም፡ በግል፡ የተያዘ፡ መሬት፡ ሁሉ፡ በስጦታ፡ የተገኘ፡ ነው፡
 ብሎ፡ ማመን፡ ትክክለኛ፡ ይመስላል። በቅርብ፡ ጊዜ፡ የተደረጉ፡ ስጦታዎችን፡ ካልሆነ፡ በቀር፡
 ማንኛውንም፡ ስጦታ፡ እንዲህ፡ ዓይነቱን፡ የመሬት፡ ማስተላለፍ፡ ለማረጋገጥ፡ በጣም፡ አስቸ
 ጋራ፡ ስለሚሆን፡ ስለዚህ፡ ጉዳይ፡ የሚወጣ፡ ማንኛውም፡ ደንብ፡ ስጦታ፡ መደረጉ፡ አጠራጣሪ፡ ሲ
 ሆን፡ መሬቱ፡ በስጦታ፡ እንደተገኘ፡ ሆኖ፡ መቆጠር፡ አለበት። “የይርጋ”፡ እና፡ የ“ይዞታ”
 ደንቦች፡ ያለጥርጥር፡ ይህን፡ ሃሳብ፡ ይደግፋሉ። ከዚህ፡ በታች፡ በግርጌ፡ ማስረጃ፡ ቍ. ፴፮፡ የተጻ
 ፈውን፡ መግለጫ፡ እና፡ ጉዳዩን፡ የሚመለከተውን፡ የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቍ፡ ፳፻፱፡
 —፳፱፡ ይመለከታል። ስለ፡ ቀድሞው፡ ደንቦች፡ የ፲፱፻፵፰ን፡ (እ፡ ኤ፡ እ)፡ “የፍትሕ፡ ብሔር፡
 የይርጋ፡ ሕግ”፡ እና፡ የአዋጅ፡ ቍ፡ ፳፻፱፡ ነጋሪት፡ ጋዜጣ፡ ፻፶፡ ዓመት፡ ቍ፡ ፳፻፱፡ በተ
 ለይም፡ ቍ. ፲፮—፳፻፶፡ ያወዳድሯል።

የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ስሕተት ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ መቻሉ ፡ ጠቃሚ ፡ ነው ። በእውነቱ ፡ ገዥ ፡ መሆን ፡ ያለበት ፡ የአንቀጽ ፡ የአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ያለ ፡ ነጠላ ፡ ሰረዙ ፡ ሲነበብ ፡ የሚሰጠውን ፡ ትርጉም ፡ ይደግፋል ። የንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ ሀ) የአማርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡

በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ በመሬቱ ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ ሀብት ፡ ሁሉ ፡ ከውሃ ፡ በታች ፡ ያለው ፡ ጭምር ፡ የመንግሥቱ ፡ ንብረት ፡ ነው ። ደግሞም ፡ የሕገ ፡ መንግሥት ፡ መሻሻል ፡ ኮሚሲዮን ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ በእንግሊዝኛ ፡ ቋንቋ ፡ ያዘጋጃቸው ፡ የአንቀጽ ፡ ረቂቅ ፡ የሚከተለውን ፡ መክፈቻ ፡ አረፍተ ፡ ነገር ፡ ይዞአል ።

በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ በመሬቱ ፡ ሥር ፡ (ውስጥ) ፤ በደኖች ፡ ውስጥ ፤ የውሃው ፤ በውሃው ፡ ውስጥ ፡ እና ፡ ከውሃው ፡ በታች ፡ ያለው ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብት ፤ እንዲሁም ፡ አየሩ ፤ ሐይቆች ፤ ወደቦችና ፡ ደኖች ፤ ለአሁኑም ፡ ለሚከተለውም ፡ የኢትዮጵያ ፡ ትውልድ ፡ ጥቅም ፡ የሚውሉ ፡ የተቀደሱ ፡ ቅርሶች ፡ ናቸው ። 15- የአንቀጽ ፡ ረቂቅ ፡ ቀሪው ፡ ክፍል ፡ በብዙ ፡ ረገድ ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ውስጥ ፤ እንዳለው ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ይቀጥላል ። ወደ ፡ አሁኑ ፡ ጽሑፍ ፡ ለውጥ ፡ መደረጉ ፡ በመሬት ፡ ውስጥ ፡ (ሥር) ፡ ያለውን ፡ ሀብት ፡ ከተጠቀሱት ፡ ከሌሎች ፡ ሀብቶች ፡ ለመለያየት ፡ ታስቦ ፡ መሆኑን ፡ የሚያመለክት ፡ ይመስላል ፤ ይህም ፡ መለየት ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ ሀ) ተፈጻሚ ፡ የሚሆነው ፡ በመሬት ፡ ውስጥ ፡ ላሉ ፡ ሀብቶች ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ ወደሚለው ፡ አከራካሪ ፡ መደምደሚያ ፡ ይመራናል ። ምናልባት ፡ ይህ ፡ ሁሉ ፡ ችግር ፡ የሕገ ፡ መንግሥቱን ፡ አንቀጽ ፡ ምንጮች ፡ በመፈለግ ፡ ሲወገድ ፡ ወይም ፡ ችግሩን ፡ የበለጠ ፡ ለመረዳት ፡ ይቻላል ፡ ይሆናል ። ነገር ፡ ግን ፡ እንደ ዚህ ፡ ያለውን ፡ ምርምር ፡ አሁን ፡ ለማድረግ ፡ አይቻልም ።

ስለ ፡ አንዳንድ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ።

አሁን ፡ የሚቀረን ፡ መንግሥት ፡ በአንዳንድ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ላይ ፡ የሚያደርገውን ፡ የቁጥጥር ፡ መጠንና ፡ ገደብ ፡ በዝርዝር ፡ መመልከት ፡ ነው ። የተለያዩ ፡ ችግሮች ፡ ከተለያዩ ፡ መደምደሚያዎች ፡ እንድንደርስ ፡ ማስገደዳቸውንና ፡ ባጭሩ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ሁሉ ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ አያያዝና ፡ ሕጋዊ ፡ አቋማቸውም ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ መሆን ፤ እንደሌለበት ፡ ከአሁኑ ፡ መታወቅ ፡ አለበት ። ስለእያንዳንዱ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብት ፡ ያሉት ፡ በጣም ፡ አስቸኳይ ፡ ችግሮች ፡ የተለያዩ ፡ ስለሆኑ ፡ በሚከተሉት ፡ መስመሮች ፡ በሰፈረው ፡ ምርምር ፡ ውስጥ ፡ የቀረቡት ፡ ምክንያቶች ፡ የተለያዩ ፡ እንደ ፡ መሆናቸው ፡ መጠን ፤ ውጤቶቹም ፡ የተለያዩ ፡ ናቸው ። ልዩነቱና ፡ የልዩነቱ ፡ ምክንያቶች ፡ ውይይቱ ፡ ሲቀጥል ፡ እየነሱ ፡ ይሄዳሉ ።

፩ ፡ ማዕድኖች ፡

ስለ ፡ ማዕድኖች ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ መዋልና ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ ለመቆጣጠር ፡ መንግሥት ፡ ሙሉ ፡ ሥልጣን ፡ ያለው ፡ ይመስላል ። አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ አንድ ፡ ባለመሬት ፡ በመሬቱ ፡ ውስጥ ፡ ባሉት ፡ ማዕድኖች ፡ ላይ ፡ ደንበኛ ፡ የባለ

15. የየካቲት ፡ ፲፱፻፵፮ ፡ ረቂቅ ።

ሀብትነት ፡ መብት ፡ የለውም ፤ እንደሚል ፡ ሆኖ ፡ በሰፊው ፡ ቢተረጎም ፡ ከሌሎች ፡ ሀገሮች ፡ በተገኘው ፡ ልምምድ ፡ የሚደገፍ ፡ ይመስላል ።

ደግሞ ፤ እዚህ ፡ ላይ ፡ ምርምሩ ፡ በፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ ቢጀምር ፡ ይህና ፡ ነው ። በፈረንሳይ ፡ ሕግ ፤ እንደ ፡ «አንግሎ ፡ አሜሪካን ።» ሕግ ፡ የመሬት ፡ ባለሀብትነት ፡ ሌላው ፡ ቢቀር ፡ በአሳብ ፡ ከመሬቱ ፡ ውስጥ ፡ ያለውን ፡ ማዕድን ፡ ይጨምራል ። 16 ሆኖም ፡ ባለፉት ፡ አንድ ፡ መቶ ፡ ሃምሳ ፡ ዓመታት ፡ ውስጥ ፡ የማዕድኖች ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፡ በፈረንሳይ ፡ ሀገር ፡ በጣም ፡ ተቀንሷል ፤ ከዚህ ፡ የተነሳ ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ የመሬቱ ፡ ባለቤት ፡ ያለው ፡ መብት ፡ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ ካሉ ፡ የማዕድን ፡ ኮንሴሲዮኖች ፡ «የመሬቱን ፡ ኪራይ ።» የሚሰበስብ ፡ ብቻ ፡ ነው ። በመሠረቱ ፡ የመሬት ፡ ባለሀብትነት ፡ «ሳይወሰን ፡ ከመሬት ፡ በታችም ፡ የሚቀጥል ።» ሲሆን ፡ 17 በልዩ ፡ ልዩ ፡ ሕጎች ፡ ምክንያት ፡ ግን ፡ «ማዕድን ፡ ከመሬቱ ፡ የተለየ ፡ ንብረት ፡ ሆኖ ፤ የመሬቱ ፡ ባለሀብት ፡ ሊያዝበት ፡ አለመቻሉ ፡ የታወቀ ፡ ደንብ ፡ ሆኗል ።» 18

ከማዕድኖች ፡ ተገቢ ፡ ጥቅም ፡ ለማግኘት ፤ የግድ ፡ ይህ ፡ ልዩነት ፡ እንዲደረግ ፡ ያስፈልጋል ። በመሬት ፡ ውስጥ ፡ ያለ ፡ ማዕድን ፡ በመሬቱ ፡ ገጽ ፡ ላይ ፡ ባለቤቶች ፡ ያስመሩትን ፡ ወሰን ፡ ስለማይከተል ፤ ማዕድኑን ፡ ለማውጣት ፡ እያንዳንዱን ፡ የመሬቱን ፡ ገጽ ፡ ባለሀብት ፡ ፈቃድ ፡ መጠየቅ ፡ ካስፈለገ ፡ ለማዕድኖች ፡ ልማት ፡ ታላቅ ፡ መሰናክል ፡ (እንቅፋት) ፡ ይሆናል ። በተለይም ፡ እንደ ፡ ፈረንሳይ ፡ አገር ፡ መሬቱ ፡ በትንንሽ ፡ በተከፋፈለበት ፡ ስፍራ ፡ ይህ ፡ እንቅፋት ፡ መኖሩ ፡ የተረጋገጠ ፡ ነው ። መንግሥት ፡ የማዕድን ፡ ሀብቶች ፡ በተደራጀ ፡ መንገድ ፡ የኤኮኖሚ ፡ ጥቅም ፡ እንዲሰጡ ፡ በማሰብ ፡ እነዚህን ፡ ሀብቶች ፡ መቆጣጠር ፡ ግድ ፡ ሆኖበታል ፤ በዚህም ፡ መሠረት ፡ አንድ ፡ የማዕድን ፡ ኪራይ ፡ ውል ፡ ሲሰረዝ ፡ መንግሥት ፡ በራሱ ፡ ስም ፡ የማዕድኑን ፡ ሙሉ ፡ ባለሀብትነት ፡ ይወስዳል ። 19

በዚህ ፡ አኳኋን ፡ አንቀጽ ፡ ፻፱ ፤ በፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ ውስጠ ፡ ታዋቂ ፡ የሆነውን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ በጉልህ ፡ ለማውጣት ፡ የፈለገ ፡ ይመስላል ። በአንግሎ ፡ አሜሪካን ፡ ሕግ ፡ የማዕድን ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፡ ያለ ፡ ቢሆንም ፤ አንቀጽ ፡ ፻፱ ፡ የፈረንሳይን ፡ ሕግ ፡ እንዲከተል ፡ ረታሰብ ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ይመስላል ። በኦርግፕ ፤ በኢትዮጵያ ፡ የማዕድን ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ መዋል ፡ ከግል ፡ ባለሀብቶች ፡ ይልቅ ፡ በመንግሥት ፡ ቁጥጥር ፡ ስር ፡ ቢሆን ፡ ሥራው ፡ የሚቃና ፡ ይመስላል ።

ይህ ፡ የእያንዳንዱ ፡ ርስት ፡ መጠን ፡ ጉዳይ ፡ ብቻ ፡ አይደለም ፤ መንግሥቱ ፤ አልሚዎችንና ፡ በቴክኒክ ፡ የሠለጠኑ ፡ ሰዎችን ፡ ለማግኘት ፤ ሥራውንም ፡ ለማቃናት ፡ የበለጠ ፡ ችሎታ ፡ አለው ፤ መንግሥት ፡ ለሀገሪቱና ፡ ለሕዝቡ ፡ ጥቅም ፡ በማለት ፡ እነዚህ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውሉ ፡ ለማድረግ ፡ የበለጠ ፡ ዝንባሌ ፡ አለው ።

በተጨማሪም ፤ የሕግና ፡ የኤኮኖሚ ፡ ጉዳይ ፡ ወደ ፡ ጐን ፡ ትተን ፤ ያለፈውን ፡ የኢትዮጵያን ፡ ልምድና ፡ መሠረተ ፡ ሐሳብ ፡ ብቻ ፡ ስንመለከት ፤ መንግሥት ፡ የማዕድን ፡ ባለሀብት ፡ መሆኑን ፡ እንረዳለን ። በፊት ፡ እንዳየነው ፤ መንግሥት ፡ በማዕ

16. ፕላኒዩል ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቀ. ፮ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ክፍል ፡ ፪፻፪፻፳፩ ፡ ይመለከታል ።

17. እላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ይመለከታል ።

18. እላይ ፡ በተጠቀሰው ፡ ክፍል ፡ ፪፻፪፻፳፩ ።

19. ከዚያው ።

ድኖች፡ ላይ፡ ኮንሴሲዮን፡ ይሰጣል፤ እንደዚህ፡ የሉ፡ ኮንሴሲዮኖች፡ በአሁኑ፡ ጊዜ፡ በብዛት፡ ይገኛሉ። በማዕድኖች፡ ባለሀብትነት፡ ላይ፡ መመሥረት፡ ያለበት፡ እነዚህን፡ ኮንሴሲዮኖች፡ የመስጠት፡ ሥልጣን፡ ሕገ፡ መንግሥት፡ ከመታወጁ፡ በፊት፡ በነበሩ፡ የማዕድን፡ ሕጎች፡ የተደገፈ፡ ነው። በሚያዝያ፡ ፲፰፡ ቀን፡ ፲፱፻፳፰፡ (እ፡ ኤ፡ አ)፡ የወጣ፡ የንጉሠ፡ ነገሥቱ፡ ድንጋጌ፡ እንዲህ፡ ይል፡ ነበር፡

በኢትዮጵያ፡ መሬት፡ ውስጥ፡ ያለው፡ ሀብት፡ ሁሉ፡ የመንግሥት፡ ንብረት፡ ነው፤ ስለሆነም፡ የመሬቱ፡ ባለሀብት፡ ሊያዝበት፡ አይችልም፡ ... ለቤት፡ ሥራ፡ ከሚያገለግሉት፡ ነገሮች በቀር በድንጋጌ አስተያየት፡ ለተለየ አገልግሎት፡ ሊውሉ፡ የሚችሉ፡ የማዕድን፡ መደቦች፡ ወይም፡ የተቀበሩ፡ ነገሮች፡ እንደ፡ ማዕድን፡ ይቆጠራሉ፡ እነዚህንም፡ ማዕድኖች፡ ሊያወጡ፡ የሚችሉ፤ ከኢትዮጵያ፡ ንጉሠ፡ ነገሥት፡ መንግሥት፡ እንዲያወጡ፡ ፈቃድ፡ የተሰጣቸው፡ ሰዎች፡ ወይም፡ ከባንዶዎች፡ ብቻ፡ ናቸው።²⁰

ይህ፡ ድንጋጌ፡ እንደ፡ ጸና፡ የቆየ፡ መሆኑ፡ በጭራሽ፡ ግልጽ፡ አይደለም፤ ነገር፡ ግን፡ ለአንቀጽ፡ ፻፴፡ አተረጓጎም፡ ጽኑ፡ መምሪያ፡ መሆን፡ አለበት። ይህ፡ ድንጋጌ፡ በኅዳር፡ ፳፱፡ ቀን፡ ፲፱፻፳፱፡ ዓ፡ ም፡ (እ፡ ኤ፡ አ)፡ እና፡ በታህሣሥ፡ ፭፡ ቀን፡ ፲፱፻፳፱፡ ዓ፡ ም፡ (እ፡ ኤ፡ አ)፡ በወጡት፡ የንጉሠ፡ ነገሥቱ፡ ድንጋጌዎች፡ የተረጋገጠ፡ ይመስላል።²¹

መንግሥት፡ ባለፉት፡ ዘመናት፡ ያንዳንድ፡ የማዕድን፡ ቦታዎች፡ ባለሀብትነቱን፡ ለግል፡ ነዋሪዎች፡ አዛውሮ፡ ነበር፡ ብሎ፡ ለመክራከር፡ ይቻል፡ ይሆናል። ማዕድኖች፡ በግል፡ ንብረት፡ ክልል፡ ውስጥ፡ ከሆኑ፤ ነገሩ፡ በቀላሉ፡ የሚታለፍ፡ አይደለም። ስለዚህ፡ ማዕድኖች፡ በሕዝብ፡ ንብረት፡ ክልል፡ ውስጥ፡ ናቸው፡ ማለቱ፡ ጠቃሚ፡ ሳይሆን፡ አይቀርም። ነገር፡ ግን፡ ይህ፡ ክርክር፡ የሕዝብ፡ ንብረትን፡ ከሚተረጉሙትና፡ ከሚገልጹት፡ የፍትሕ፡ ብሔር፡ አንቀጾች፡ ጋር፡ ሲተያይቁ፡ በቀላሉ፡ ሊደገፍ፡ አይቻልም።²² ከዚህም፡ በላይ፡ በግል፡ ነዋሪዎች፡ ከሚደረገው፡ የማዕድን፡ ማውጣት፡ ጋር፡ በሕጋዊ፡ መንገድ፡ የማይስማማ፡ ይሆናል። በዚህ፡ ጉዳይ፡ የበለጠ፡ ምርምር፡ የሚያስፈልግ፡ መሆኑ፡ ግልጽ፡ ነው። ሆኖም፤ መንግሥት፡ የማዕድኖችን፡ ባለሀብትነትን፡ ሳይሆን፡ ኮንሴሲዮኖች፡ መስጠቱ፡ ለብዙ፡ ጊዜ፡ የተለመደ፡ ተግባር፡ ስለ፡ ሆነ፡ አሁን፡ የተደረጉ፡ ስጦታዎችን፡ ምክንያት፡ በማድረግ፡ የማዕድኖችን፡ ባለሀብትነት፡ የሚጠይቅ፡ የሚኖር፡ አይመስልም። በዱሮ፡ ጊዜ፡ ስለ፡ ተደረጉ፡ ስጦታዎችና፡ ስለ፡ ባለሀብትነት፡ መብቶችም፡ ቢሆን፤ የኢትዮጵያ፡ ኤኮኖሚ፡ የተመሠረተው፡ አብዛኛውን፡ በእርሻ፡ እንጅ፤ በማዕድን፡ ላይ፡ እምብዛም፡ በመሆኑ፤ የመሬት፡ ይዞታና፡ ባለሀብትነት፡ ዕንስ፡ ሐሳቦች፡ አግባብነታቸው፡ መሬት፡ ወይም፡ አፈር፡ ለእርሻ፡ አገልግሎት፡ ስለሚውልበት፡ ሁኔታ፡ ብቻ፡ ነው፤ ለማለት፡ ይቻላል። በመሬት፡ ውስጥ፡ ያለ

20. “የወርቅንና፡ የፕላቲኒየምን፡ ገበያ፡ ስለመቆጣጠር”፡ ከወጣው፡ የ፲፱፻፴፮፡ ዓ፡ ም፡ ለዋጅ፡ ቍጥር፡ ፭፮፡ ነጋሪት፡ ጋዜጣ፡ ፫ኛ፡ ዓመት፡ ቍጥር፡ ፲፩፡ መቅድም፡ የተቀሳ። ጽሑፉ፡ በሙሉ፡ በዚሮቮስ፡ መጽሐፍ፡ ሌሌምምር፡ ይጠቀሳል፡ (፲፱፻፳፫)፡ ገጽ፡ ፫፻፮፡ ላይ፡ ወጥቷል።

21. እላይ፡ እንደተጠቀሰው፡ የተቀሳ፡ የግርጌ፡ ማስረጃ፡ ቍ፡ ፲፮፡ የዚህ፡ የኅዳር፡ ፳፡ ፲፱፻፳፮፡ ድንጋጌ፡ ሙሉ፡ ጽሑፍ፡ እላይ፡ በግርጌ፡ ማስረጃ፡ ቍ፡ ፳፡ በተገለጸው፡ በኤ፡ ዜሮቮስ፡ መጽሐፍ፡ ገጽ፡ ፫፻፮፡ ይገኛል።

22. ቍ፡ ፲፱፻፵፱—፵፱።

ውን ፡ ሀብት ፡ አውጥቶ ፡ በጥቅም ፡ ላይ ፡ የማዋል ፡ መብት ፡ ለዱሮው ፡ የኢትዮጵያ ፡ የመሬት ፡ ባለሀብትነት ፡ ጽንሰ ፡ ሐሳብ ፡ አግባብ ፡ የነበረው ፡ አይመስልም ።²³

ይህ ፡ ሲሆን ፡ አንዳንድ ፡ በቆዩ ፡ ስምምነቶች ፡ መሠረት ፡ የማዕድኖች ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፡ ሊኖር ፡ ከመቻሉ ፡ በስተቀር ፡ የኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ በግዛቱ ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ ማዕድን ፡ ሁሉ ፡ ባለቤት ፡ ነው ፡ የሚለው ፡ ጠቅላላ ፡ አነጋገር ፡ የሚደገፈው ፡ በቃል ፡ አነጋገር ፡ ሳይሆን ፡ በተግባር ፡ ነው ።

ሆኖም ፡ እላይ ፡ የተጠቀሰው ፡ በሚያዝያ ፡ ፲፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፳፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በወጣው ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ድንጋጌ ፡ መሠረት ፡ መንግሥት ፡ በማዕድን ፡ ላይ ፡ ካለው ፡ ፍጹም ፡ ባለሀብትነትና ፡ ቁጥጥር ፡ ውጭ ፡ የሆነ ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ መኖሩን ፡ አጥብቆ ፡ መገንዘብ ፡ ያሻል ፤ ይኸውም ፡ «ለቤት ፡ መሥሪያ ፡ የሚያገለግሉ ፡ ነገሮች ፡» ማለት ፡ «ለቤት ፡ መሥሪያ ፡ የሚሆን ፡ ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልበት ፡ ቦታ ፡» ነው ።

ይህ ፡ በፈረንሳይ ፡ ሕግ ፤ ሥር ፡ የዩዘ ፡ የተለየ ፡ ሁኔታ ፡ ነው ፤ በዚህም ፡ መሠረት ፡ የመሬቱ ፡ ባለቤት ፡ ድንጋይ ፡ በሚፈለፈልበት ፡ ቦታ ፡ ለመጠቀም ፡ ፍጹም ፡ ነጻነት ፡ አለው ።²⁴ የመሬት ፡ ባለሀብትነት ፡ ከመሬት ፡ በታች ፡ ያለምንም ፡ ወሰን ፡ ይቀጥላል ፡ ወደሚለው ፡ የመጀመሪያው ፡ የሐሳብ ፡ መነሻቸው ፡ በመመለስ ፤ ፈረንሳዮች ፡ የባለቤቱን ፡ የመሬቱን ፡ ድንጋይ ፡ የማውጣት ፡ ነጻነት ፡ አልቀነሱበትም ። ከመሬቱ ፡ ድንጋይ ፡ ለማውጣት ፡ ባለሀብቱ ፡ ከመንግሥት ፡ ኮንሴሲዮን ፡ ወይም ፡ ፈቃድ ፡ አያስፈልገውም ። የመንግሥት ፡ ቁጥጥር ፡ ከፍተኛና ፡ ድንጋይ ፡ ለማውጣት ፡ የፈለገው ፡ የመሬቱ ፡ ባለቤት ፡ ይህንን ፡ ፍላጎቱን ፡ ለማዘጋጃ ፡ ቤት ፡ እንዲያስታውቅ ፡ ከማድረግ ፡ አያልፍም ።²⁵

አንቀጽ ፡ ፻፴ን ፡ በኢትዮጵያ ፡ የፈረንሳዩን ፡ ዓይነት ፡ ሁኔታ ፡ እንደሚሸፍን ፡ አድርጎ ፡ ለመተርጎም ፡ ጥሩ ፡ ምክንያት ፡ አለ ። በመጀመርያ ፡ የድንጋይ ፡ ማውጣት ፡ ተግባር ፡ መስፋፋት ፡ የሌለውን ፡ የማዕድን ፡ ልማት ፡ ያህል ፡ ለሕዝብ ፡ ጥቅም ፡ የማይሰጥ ፡ በመሆኑ ፡ ለሌላ ፡ ማዕድን ፡ የሚደረገውን ፡ ያህል ፡ የመንግሥት ፡ ቁጥጥር ፡ አያስፈልገውም ። ሳብረ ፡ ሰቡም ፡ ቢሆን ፡ ስለ ፡ ድንጋይ ፡ መፈልፈል ፡ ተግባር ፡ እምብዛም ፡ አይጨነቅም ። የድንጋይ ፡ ፍልፈላን ፡ ተግባር ፡ ማስፋፋት ፡ ብዙ ፡ አያውቅም ። ይህን ፡ ተግባር ፡ ለማስፋፋት ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ካፒታል ፡ አያስፈልግም ። እንደሌሎቹም ፡ ማዕድኖች ፡ ከመሬት ፡ በታች ፡ ሰፊ ፡ ሥራ ፡ አያስፈልጋቸውም ፤ ይህን ፡ የሚጠይቅ ፡ ቢሆን ፡ የግል ፡ ባለንብረቶች ፡ ባልተጠቀሙባቸውም ፡ ነበር ። ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልባቸው ፡ ቦታዎች ፡ የግል ፡ ሀብት ፡ ከሆኑ ፡

23. በቂ ፡ የሆነ ፡ ጥናት ፡ ባለመደረጉ ፡ ይህን ፡ ክርክር ፡ የሚደግፍ ፡ የጽሑፍ ፡ ማስረጃ ፡ ለማግኘት ፡ አልተቻለም ። በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍ ፡ ፲፪፻፱ ፡ በሚያዝዘው ፡ መሠረት ፡ የመሬት ፡ ውስጥ ፡ ሀብትነት ፡ መብት ፡ የሚኖረው ፡ “መሬቱን ፡ ሥራ ፡ ለማስያዝ ፡ ጠቃሚ ፡ እስከሆነው ፡ ጥልቀት ፡ ድረስ” ፡ ነው ። እንዲህ ፡ ዓይነቱም ፡ ሃሳብ ፡ በድሮ ፡ የመሬት ፡ ስጦታዎች ፡ የታሰበ ፡ ይመስላል ። በቅርቡ ፡ ጊዜ ፡ የተሻሻለው ፡ ሕግ ፡ መንግሥት ፡ ከመታወጁም ፡ በፊት ፡ እንኳ ፡ ይደረግ ፡ እንደነበረው ፡ የማዕድን ፡ ባለሀብትነት ፡ ከመሰጠት ፡ ይልቅ ፡ የማዕድን ፡ ኮንሴሲዩን ፡ መስጠት ፡ ተለምዷል ። ለምሳሌ ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ ፡ ፳፩ ፡ የተገለጹትን ፡ ድንጋጌዎች ፡ እና ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ ፡ ፳ ፡ በተገለጸው ፡ በዚርቮስ ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ በገጽ ፡ ፫፻፩—፫፻ ፡ የሚገኙትን ፡ ከ፲፭፻፹፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ጀምሮ ፡ የተሰጡ ፡ የማዕድን ፡ ኮንሴሲዮኖችን ፡ ይመለከታል።

24. ፕላኔቱል ፡ እላይ ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ የተገለጸው ፡ ከፍል ፡ ፪፻፫፻፲፱ ።

25. ከዚያው ።

የግል፡ ነዋሪዎች፡ በበለጠ፡ አኳኋን፡ በጥቅም፡ ላይ፡ ያውላቸዋል ። ከዚህም፡ በላይ፤ የድንጋይ፡ ሀብት፡ እንደሌሎች፡ ማዕድኖች፡ መጠኑ፡ ጥቂትና፡ ለኤኮኖሚም፡ በጣም፡ አስፈላጊ፡ አይደለም ። በመጨረሻም፤ ድንጋይ፡ የሚፈለፈልባቸው፡ ቦታዎች፡ አብዛኛውን፡ ጊዜ፡ ከመሬቱ፡ ገጽ፡ ላይ፡ ወይም፡ አጠገብ፡ ይገኛሉ፤ አንዳንድ፡ ጊዜ፡ እንዲያውም፡ መሬቱን፡ ወይም፡ አፈሩን፡ በሙሉ፡ ይይዙታል ። ስለዚህ፡ በመሠረቱ፡ ስንመለከተው፡ የድንጋይ፡ ቦታዎች፡ ከመሬት፡ ውስጥ፡ ሳይሆን፡ ከመሬት፡ ላይ፡ እንዳሉ፡ በመቆጠር፡ የመሬቱ፡ ባለቤት፡ ሀብት፡ ናቸው፡ ብንል፡ የተሳሳተ፡ አይሆንም ።

ይህን፡ ክርክር፡ የአንቀጽ፡ ፻፴ን፡ ንዑስ፡ አንቀጾች፡ ሀ) እና፡ (መ) የእንግሊዝኛ፡ ጽሑፍ፡ ቃል፡ ለቃል፡ በመተንተን፡ ለመደገፍ፡ በይበልጥ፡ አስቸጋሪ፡ ይሆናል ። ነገር፡ ግን፡ ንዑስ፡ አንቀጽ፡ መ) ከመሬት፡ ውስጥ፡ ያለ፡ ሀብት፡ ሁሉ፡ የመንግሥት፡ ንብረት፡ ነው፡ ስለሚል፡ ክርክሩ፡ በዚህ፡ ድጋፍ፡ ያገኝ፡ ይሆናል ። ከመሬት፡ ውስጥ፡ ያለ፡ የሚለው፡ አነጋገር፡ ከአፈሩ፡ የሚገኙትን፤ ለምሳሌ፡ ድንጋይ፡ የሚፈለፈልበትን፡ ቦታ፡ እና፡ አንዳንድ፡ ደኖችን፡ አይጨምርም፡ ቢባል፡ ግልጽ፡ ይሆናል ። ግን፡ ፍጹም፡ የሆነ፡ ተቀባይነት፡ የለውም ። በሌላ፡ አነጋገር፤ በንዑስ፡ አንቀጽ፡ (መ) አንዳንድ፡ የተፈጥሮ፡ ሀብቶች፡ የተዘረዘሩት፡ እነዚህን፡ ሀብቶች፡ በሬት፡ ይሆናል፡ ብለን፡ እንደወሰድነው፡ በሐሳብ፡ ብቻ፡ ሳይሆን፡ በግብር፡ የመንግሥት፡ ሀብት፡ ለማድረግ፡ ታስቦ፡ ይሆናል ። ይህ፡ ሐሳብ፡ ተቀባይ፡ የሚያገኝ፡ ከሆነ፤ በንዑስ፡ አንቀጽ፡ (ሀ) ያለው፡ መሠረታዊ፡ ሐሳብ፡ እንደገና፡ በንዑስ፡ አንቀጽ፡ (መ) ለምን፡ እንደተደገመ፡ ይገልጽልናል ።

አንቀጽ፡ ፻፴፡ በዚህ፡ ዓይነት፡ ይተርጎም፡ በማለት፡ ጠበብ፡ ያለውን፡ የአንቀጽ-ን፡ ንዑስ፡ አንቀጽ፡ (ሀ) የአማርኛ፡ ጽሑፍ፡ በመመርኮዝ፡ በጣም፡ ከረር፡ ያለ፡ ክርክር፡ ለማድረግ፡ ይቻላል ። የአማርኛው፡ ጽሑፍ፡ የመንግሥት፡ ንብረት፡ የሚለው፡ በመሬት፡ ውስጥ፡ (ሥር)፡ ያሉትን፡ ሀብቶች፡ ብቻ፡ ነው፤ ድንጋይ፡ የሚፈለፈልበት፡ ቦታ፡ ከመሬት፡ «ውስጥ» ሳይሆን፡ የመሬት፡ ክፍል፡ ነው፡ በማለት፡ ለመከራከር፡ ይቻላል ። ተፈላጊ፡ ያልሆነውን፡ በእንግሊዝኛው፡ ጽሑፍ፡ ውስጥ፡ ያለውን፡ ነጠላ፡ ሰረዝ፡ በመተው፤ መሬት፡ የሚለውን፡ የአማርኛውን፡ ቃል፡ ለመደገፍ፡ ፍቸው፡ የሆነውን፡ «ሰብ-ሶይል»፡ የሚለውን፡ ብንመለከት፡ ጠቃሚ፡ ይሆናል ። በመሬት፡ ውስጥ፡ የሚለው፡ የአማርኛው፡ ንዑስ፡ ሐረግ፡ በመሬት፡ ውስጥ፡ እና፡ የመሬቱ፡ ክፍል፡ የሆነ፡ ማለት፡ ነው፡ ይባል፡ ይሆናል ። ስለሆነም፡ አፈሩንና፡ ከዚህም፡ የተነሳ፡ ድንጋይ፡ የሚፈለፈልበትን፡ ቦታ፡ አይጨምርም ።²⁶ በእርግጥ፡ ይህ፤ የእንግሊዝኛው፡ ጽሑፍ፡ የሚያስነሳውን፡ ችግር፡ ወደ፡ ጐን፡ ገለል፡ ለማድረግ፡ የሚያገለግል፡ ዘዴ፡ ነው፤ ግን፡ በቃል፡ አነጋገር፡ የተወሰነ፡ ዋጋና፡ ቀላል፡ የመሆን፡ ጥቅም፡ አለው ።

ስለ፡ አንቀጽ፡ ፻፴፡ አተረጓጎም፡ እዚህ፡ የቀረበውን፡ ሐሳብ፡ የሚደግፍ፡ ቢያንስ፡ አንድ፡ ተጨማሪ፡ ክርክር፡ አለ፡ አንዳንድ፡ አከራካሪ፡ የፍርድ፡ ጉዳዮችን፡ ወደ፡ ጐን፡ ትተን፤ ድንጋይ፡ በሚፈለፈልበት፡ ቦታ፡ ላይ፡ የመሬት፡ ባለ

26. ይህ፡ ሊደረግ፡ የሚችለው፡ በውጭ፡ የተነገሩ፡ ነገሮችም፡ ሆኑ፡ ጽሑፎች፡ ሠነድ፡ ላይ፡ የሠፈረን፡ ነገር፡ ለመለወጥ፡ አይችሉም ፤ ነገር፡ ግን፡ በሠነዱ፡ ላይ፡ ያሉትን፡ ትርጉማቸው፡ ያልተብራሩ፡ ቃላት፡ ለመረዳት፡ ይረዱ፡ ይሆናል ። የሚለውን፡ የእንግሊዝኛ፡ አሜሪካን፡ የቃል፡ ምስክርነት፡ ሕግ፡ መሠረት፡ ሃሳብ፡ በሚመስል፡ አተረጓጎም፡ ነው ።

ሀብቶች፡ ያላቸውን ፡ መብት ፡ የሚነጥቅ ፡ የሚመስል ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከመታወጁ ፡ በፊት ፡ የወጣ ፡ እንደም ፡ ሕግ ፡ ያለ ፡ አይመስልም ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ እላይ ፡ የተጠቀሰው ፡ የሚያዝያ ፡ ፲፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፳፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ (እ፡ኤ፡አ፡) ድንጋጌ ፡ ለቤት ፡ መሥሪያ ፡ የሚያገለግሉ ፡ ነገሮችን ፡ በግልጽ ፡ ከመንግሥት ፡ ንብረትነት ፡ ውጭ ፡ ያደርጋቸዋል ። የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ እንቀጽ ፡ ፵፫ ፡ እና ፡ ፵፬ ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ «ሕይወቱን ፡ ነጻነቱንና ፡ ንብረቱን ፡» ያለ ፡ ሕግ ፡ አያጣም ፤ «ስለ ፡ ግል ፡ ንብረቶች ፡ መውሰድ ፡ (ኢክስፕሮፕሪዩሺን) በተለይ ፡ በሚወጣው ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ . . . በሚኒስቴር ፡ ትእዛዝ ፡ ካልሆነና ፡ . . . ትክክለኛ ፡ ግምት ፡ አስቀድሞ ፡ ካልተከፈለ ፡ በቀር ፡ . . . ማንም ፡ ሰው ፡ ንብረቱ ፡ አይወሰድበትም ፡» ይላሉ ። እንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ድንጋጌ ፡ የሚፈለፈልባቸውን ፡ ቦታዎች ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ቢያደርግ ፡ ኖሮ ፤ ከነዚህ ፡ እንቀጾች ፡ ያልተስማማ ፡ ንብረትን ፡ ውርስ፡የማድረግ፡መንገድ፡ይፈጥራል፡ይባል፡ነበር።²⁷ ምንም፡እንኳ፡እንቀጽ፡፻፴፡በተባሉት፡ዓይነት፡እንዲተረጎም፡ይህ፡ክርክር፡አስገዳጅነት፡ባይኖረውም፡አንድ፡የሕገ፡መንግሥቱ፡እንቀጽ፡በሌሎች፡እንቀጾች፡የተገለጹለትን፡መሠረታዊ፡ሐሳቦች፡ያፈርሳቸዋል፤ ለማለት፡የማይመስል፡ነገር፡ነው።

ድንጋጌ ፡ በሚፈለፈልበት ፡ ቦታና ፡ በሌሎች ፡ ማዕድኖች ፡ መካከል ፡ ልዩነት ፡ እንዲኖር ፡ የቀረበው ፡ ሐሳብ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የአውራ ፡ ጎዳና ፡ ባለሥልጣን ፡ «የግል ፡ ንብረቶችን ፡ በመውሰድ ፡ በግል ፡ ባለሀብትነት ፡ የተያዙ ፡ መሬቶችን ፡ ለሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ለማዋልና ፡ በዚህ ፡ ዓይነት ፡ የተወሰደውን ፡ ሕንጻ ፡ ሰብል ፡ አታክልት ፡ ወይም ፡ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ ያሉ ፡ ሌሎች ፡ ነገሮች ፡ ግምት ፡ ለመወሰን ፡» ያለውን ፡ ሥልጣን ፡ በማጠንከር ፡ ከተሰጡት ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ የፍርድ ፡ ጉዳዮች ፡ ጋር ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ አይስማማም ። ይህ ፡ ውሳኔ ፡ የተሰጠበት ፡ ምክንያት ፡ የአውራ ፡ ጎዳና ፡ ባለሥልጣን ፡ አዋጅ ፡ ለይቶ ፡ ድንጋጌ ፡ አሸዋ ፡ እና ፡ ሌሎች ፡ የግንብ ፡ መሥሪያ ፡ ነገሮች ፡ ወይም ፡ ድንጋጌ ፡ የሚፈለፈልባቸው ፡ ቦታዎች ፡ ሲወሰዱ ፡ ግምት ፡ ይሰጣቸው ፡ ስለማይል ፡ ይመስላል ።²⁸

ስለ ፡ ግል ፡ ንብረቶች ፡ መውሰድ ፡ በአውራ ፡ ጎዳና ፡ ባለሥልጣን ፡ አዋጅ ፡ የተሰጠው ፡ ሥልጣን ፡ ልዩ ፡ የግል ፡ ንብረት ፡ አወሳሰድ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ እና ፡

27. በርግጥ፡የተሻሻለው፡ሕገ፡መንግሥት፡አንድ፡ክፍል፡ሲሕገ፡መንግሥቱ፡ተቃራኒ፡(ኢሕገ፡ንግሥታዊ)፡ሲሆን፡አይችልም።በሕግ፡አመራመር፡መሠረትም፡የእንቀጽ፡፻፴ን፡ሰፊ፡ትርጉም፡ከእንቀጽ፡፵፫፡እና፡፵፬፡አኃገር፡ጋር፡ለማስማማት፡አስቸጋሪ፡ነገር፡አይደለም።እንቀጽ፡፵፫ን፡እና፡፵፬ን፡በማስመርኩዝ፡ለሚቀርብ፡ከስ፡አስፈላጊው፡ነገር፡ንብረቱ፡ተወሰደብኝ፡የሚለው፡ሰው፡ንብረቱ፡የራሱ፡መሆኑን፡ማሳየት፡ነው።እንቀጽ፡፻፴፡በመሬት፡ውስጥ፡ያለ፡ንብረትን፡ከግል፡ባለሀብትነት፡ውጭ፡ካደረገው፡እንዲህ፡ዓይነቱ፡ንብረት፡“ሕገ፡መንግሥታዊ”፡ባልሆነ፡መንገድ፡ሊወሰድ፡አይችልም።ይሁን፡እንጂ፤ይህ፡አስተሳሰብ፡የሚያሳየው፡እንቀጽ፡፻፴፡ሰፋ፡ያለ፡ትርጉም፡ቢሰጠው፡የእንቀጽ፡፵፫ን፡እና፡፵፬ን፡መንፈስ፡የሚያመንምነው፡መሆኑን፡ነው።

28. የአውራ፡ጎዳና፡ባለሥልጣን፡የ፲፱፻፵፫፡ዓ፡ም፡አዋጅ፡ቁጥር፡፻፲፮፡ነጋሪት፡ጋዜጣ፡፲ኛ፡ዓመት፡ቁጥር፡፭፡ስለውሳኔዎች፡ለምሳሌ፡ከሳሽ፡አያና፡ዎየሳ፡ተከሳሽ፡የኢትዮጵያ፡ን፡ነ፡መ፡የአውራ፡ጎዳና፡ባለሥልጣን፡(የጠቅ፡ን፡ነ፡ፍ/ቤት፡ጥር፡፳፱፡፲፱፻፵፰)(ያልታተመ)፤ከሳሽ፡ለሊሳ፡በየን፡ተከሳሽ፡የኢትዮጵያ፡ን፡ነ፡መ፡የአውራ፡ጎዳና፡ባለሥልጣን፡(የጠቅ፡ን፡ነ፡ፍ/ቤት፡፲፱፻፵፰፡የፍትሐ፡ብሔር፡ይግባኝ፡ቀ፡፱፻፸፭/፵፱)(ያልታተመ)፡ይመለከቱል፡ነገር፡ግን፡ይህን፡በከሳሽ፡እመት፡ጽጌ፡ወልዴ፡ተከሳሽ፡የኢትዮጵያ፡ን፡ነ፡መ፡የአውራ፡ጎዳና፡ባለሥልጣን፡(ከፍተኛው፡ፍ/ቤት፡፲፱፻፵፰፡የፍትሐ፡ብሔር፡ጎዳይ፡ቀ፡፳፻፶፯/፵፯)ያልታተመ)፤ጠቅላይ፡ንጉሠ፡ነገሥት፡ፍ/ቤት፡እንዳጸደቀው፡የፍትሐ፡ብሔር፡ይግባኝ፡ቀ፡፻፴፯/፵፰(ያልታተመ)፡ጋር፡ያነጻጽሩአል።

አንዳንድ ፡ ሁኔታዎች ፡ በሚጠይቀው ፡ እሳይ ፡ በተጠቀሰው ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፵፬ ፡ እና ፡ ተጨማሪ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓትና ፡ ሁኔታዎች ፡ በሚጠይቀው ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ በእርግጥ ፡ ፈርሷል ።²⁹ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፻፳፪ ፡ «ወደ ፡ ፊት ፡ የሚሠሩ ፡ ሕጎች ፡ እና ፡ አድራጎቶች ፡» ብቻ ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ጋር ፡ የማይስማሙ ፡ ሲሆኑ ፡ ዋጋ ፡ የሌላቸውና ፡ የማያገለግሉ ፡ ይሆናሉ ፡ ስለሚል ፡ በአንቀጽ ፡ ፵፬ ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ ተመልሶ ፡ ለአውራ ፡ ጎዳና ፡ ባለሥልጣን ፡ የተሰጠውን ፡ ሰፊ ፡ ሥልጣን ፡ አይሰርዝውም ፤ በባልም ፡ እንኳ ፡ ከ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በኋላ ፡ (የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ከታወጀ ፡ ወዲህ) ፡ በዚህ ፡ ሥልጣን ፡ መሠረት ፡ የተነሱ ፡ የግል ፡ ንብረትን ፡ የመውሰድ ፡ ሥርዓቶች ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ጋር ፡ መስማማት ፡ ያለባቸው ፡ ይመስላል ።³⁰ ያም ፡ ሆነ ፡ ይህ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ አዋጁን ፡ የሚሰርዝው ፡ አንቀጽ ፡ አዋጁን ፡ ጨርሶ ፡ በመሻር ፡ የሥልጣኑን ፡ አገልግሎት ፡ መከልከል ፡ ነበረበት ።³¹

እርግጥ ፡ ነው ፤ ድንጋይ ፡ የሚፈለፈልበትን ፡ ቦታ ፡ ለመውሰድ ፡ ንብረት ፡ የማስለቀቂያ ፡ ሥርዓት ፡ እስፈላጊ ፡ ነው ፡ የሚለው ፡ ሐሳብ ፡ ቦታው ፡ የግል ፡ ባለሀብቶች ፡ መሆኑን ፡ ያጸድቃል ። ፍርድ ፡ ቤት ፡ ለዚህ ፡ ተቃራኒ ፡ የሆነ ፡ ሐሳብ ፡ ያቀረበው ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ ነው ።³² ሐሳቡም ፡ ሲቀርብ ፡ ለጉዳዩ ፡ አግባብ ፡ አልነበረውም ። ነገር ፡ ግን ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ለሚፈለፈለው ፡ ድንጋይ ፡ ሳይሆን ፡ ድንጋዩ ፡ የሚፈለፈልበትን ፡ ቦታ ፡ ለማስለቀቅ ፡ ሥልጣን ፡ ማስፈለጉን ፡ የደገፉት ፡ ይመስላል ። እነዚህ ፡ ውሳኔዎች ፡ ለጉዳዩ ፡ ምንም ፡ ማሰሪያ ፡ አላበጁለትም ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ እነዚህን ፡ የተለያዩ ፡ ውሳኔዎች ፡ ሲሰጡ ፡ የድንጋይ ፡ ቦታዎችን ፡ ለማስለቀቅ ፡ ሰፊ ፡ ያለ ፡ ሥልጣን ፡ እንዳለ ፡ በመቁጠር ፡ በመሆኑና ፡ ሥልጣኑ ፡ የጸና ፡ መሆኑን ፡ ለማረጋገጥ ፡ ወይም ፡ ለመኖሩ ፡ የሚታመን ፡ ክርክር ፡ ለማቅረብ ፡ ስላልተቻለ ፡ ውሳኔዎች ፡ እንደሌሉ ፡ መቆጠር ፡ አለባቸው ።

እንግዲህ ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ የመሬት ፡ (የአፈሩ) ፡ ክፍል ፡ የሆኑትን ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ ከመንግሥት ፡ ባለሀብትነት ፡ ውስጥ ፡ አይጨምርም ፡ ተብሎ ፡ ለጊዜው ፡ መነበብ ፡ አለበት ። አሁን ፡ ያለውን ፡ የመሬት ፡ የግል ፡ ባለሀብትነት ፡ በቀረበው ፡ ፖለቲካ ፡ ፻፴ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) አተረጓጎም ፡ መሠረት ፡ የተቀበለ

29. ቊ. ፲፱፻፵፰—፲፱፻፶፰ ።
 30. ከ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በፊት ፡ በወጣ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ከ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በኋላ ፡ ምናልባት ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አንቀጽ ፡ ፻፳፪ ፡ ውስጥ ፡ በሚገኘው ፡ “ወደፊት” ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ ከሚያስከትለው ፡ ገደብ ፡ ነፃ ፡ ካልሆኑ ፡ በስተቀር ። አር ፡ ሚኒስ ፡ “በመንግሥት ፡ የአስተዳደር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ የተወሰኑ ፡ ጉዳዮችን ፡ በፍ/ቤት ፡ እንደገና ፡ የማየት ፡ በሕገ ፡ መንግሥት ፡ የተደገፈ ፡ መብት ፡ መነሻ ፡ ጥያቄዎች” ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ሹል ፡ ፫/፲፱፻፵፰ ፡ ገጽ ፡ ፵ ።
 31. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቊ. ፲፱፻፵፰ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቊ. ፲፱፻፵፰—፲፱፻፶፰ ፡ ላይ ፡ ስላለው ፡ አግባብ ፡ በጠቅላላው ፡ ጂ ፡ ከ፲፱፻፵፰ ፡ “ስለ ፡ ባሕላዊ ፡ ሕግ ፡ አዲስ ፡ የሕግ ፡ ዘዴ ፡ — ከ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የኢትዮጵያ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ “የሚሾሩ” ፡ ድንጋጌዎች ፡ የኢትዮጵያ ፡ ጥናት ፡ መጽሔት ፡ ሹል ፡ ፩ ፡ ቊ. ፲፱፻፵፰ ፡ ገጽ ፡ ፶፮ ።
 32. ለዚህ ፡ ጥያቄ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ሊውል ፡ የሚችል ፡ መፍትሔ ፡ የተሰጠው ፡ እሳይ ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቊ. ፪ ፡ የተወቀሱት ፡ ስለ ፡ ደን ፡ የወጡ ፡ ሕጎች ፡ በታወጀ ፡ ጊዜ ፡ ነው ። እነዚህ ፡ ሕጎች ፡ የታወጁት ፡ በአንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ (ሐ) የተገለጸውን ፡ የጻኞች ፡ አጠባበቅ ፡ ሥልጣን ፡ በመመርኮፍ ፡ ነው ። በግል ፡ ባለሀብቶች ፡ የተያዙ ፡ ጻኞች ፡ መኖራቸውን ፡ በመገመትም ፡ ስለ ፡ መንግሥት ፡ ባለሀብትነት ፡ የሚነሱትን ፡ ሰፊ ፡ ያሉ ፡ ጥያቄዎች ፡ አስቀርተዋቸዋል ። የጽሑፉ ፡ ምርጥ ፡ ሕጉን ፡ ለመተርጎም ፡ እንዲያገለግል ፡ የታቀደ ፡ ነው ።

ይህ ፡ ዛፎችንና ፡ ደኖችን ፡ በሙሉ ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ለማድረግ ፡ የተደረገው ፡ ጥረት ፡ በእውነቱ ፡ የተዋጣው ፡ በክፊል ፡ ብቻ ፡ ነበር ። በአጼ ፡ ምኒልክ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ በደኖች ፡ ጥበቃና ፡ ልማት ፡ ረገድ ፡ ሊደነቅ ፡ የሚገባው ፡ እርምጃ ፡ ቢደረግም ፤ ሕዝቡ ፡ የግል ፡ ባለሀብትነቱን ፡ ለመጠበቅ ፡ ያለው ፡ ፍላጎትና ፡ በመንግሥቱ ፡ ኃይል ፡ ማነስ ፡ ምክንያት ፡ የታሰበውን ፡ የግል ፡ ደኖችን ፡ የማስለቀቅ ፡ ውጥን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዳይውል ፡ ሆኗል ። እንደዚህ ፡ ያለው ፡ ውጥን ፡ አሁንም ፡ ቢሆን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ሊውል ፡ አይችልም ፤ ምክንያቱም ፡ ውጥኑ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ከዋለ ፡ ደን ፡ እንዲያደግበት ፡ የተደረገው ፡ መሬታቸውን ፡ አገልግሎት ፡ የሚያጡት ፡ የመሬቱ ፡ ባለሀብቶች ፡ በፈቃዳቸው ፡ የደን ፡ ልማት ፡ ተግባር ፡ እንዳያደርጉ ፡ መንፈሳቸውን ፡ ያቀዘቅዘዋል ፤ ትክክሉን ፡ ለመናገር ፡ የበፊቱ ፡ ውጥን ፡ እስከዚህ ፡ ድረስ ፡ እንዲፈጸም ፡ የታሰበ ፡ መሆኑ ፡ በእርግጥ ፡ ግልጽ ፡ አይደለም ። በዚህ ፡ መሠረት ፡ ይህ ፡ ውጥን ፡ አሁንም ፡ ትልቅ ፡ ችግር ፡ ለሆነው ፤ ማለት ፡ በፍጥነት ፡ እየተራቆተ ፡ ለሚሄደው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ደን ፡ ጥበቃ ፡ ማስፈለጉን ፡ የሚያመለክት ፡ ሐሳብ ፡ ነው ፡ ብንል ፡ ተገቢ ፡ ነው ።

አንቀጽ ፡ ፻፱ ፡ በሰፊው ፡ ሲነበብ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ሊውል ፡ ያልቻለውን ፡ በአጼ ፡ ምኒልክ ፡ ጊዜ ፡ የነበረውን ፡ ሕግ ፡ እንደገና ፡ እንደማወጅ ፡ ያህል ፡ ነው ። ምክንያቱም ፡ ድንጋይ ፡ ስለሚፈለፈልባቸው ፡ ቦታዎች ፡ ስንወያይ ፡ ስለ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) አተረጓጎም ፡ በቀረበው ፡ ክርክር ፡ መሠረት ፡ ደኖች ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ የሚሆኑት ፡ በሐሳብ ፡ (በመንፈስ) ፡ (በመሠረቱ) ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ ቢባልም ፡ እንኳ ፤ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ) እንደገና ፡ «ደኖች ፡» የመንግሥት ፡ ንብረቶች ፡ ናቸው ፡ ይላል ። ይህ ፡ ድንጋይ ፡ ጽሑፍ ፡ እላይ ፡ በተባለው ፡ መሠረት ፡ አንድ ፡ ተጨማሪ ፡ አገልግሎት ፡ አለው ፤ ይህም ፡ ማለት ፡ የመንግሥት ፡ የተዘረዘሩት ፡ ነገሮች ፡ ባለሀብትነት ፡ በሐሳብ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በእርግጥ ፡ ያለ ፡ መሆኑን ፡ ማረጋገጠው ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ) «ደኖችን ፡ በሙሉ ፡ በግል ፡ መሬቶች ፡ ላይ ፡ ያሉትን ፡ ዛፎች ፡ ጭምር ፡» እንደ ፡ «መንግሥት ፡ ንብረት ፡» እንዳያደርጋቸው ፡ ሆኖ ፡ መተርጎም ፡ እንደሚገባው ፡ የሚደግፉ ፡ ቢያንስ ፡ አራት ፡ ክርክሮች ፡ አሉ ።

መጀመርያ ፡ «ደኖች ፡» የሚለው ፡ ቃል ፡ አውቆ ፡ በቀል ፡ ወይም ፡ የተፈጥሮ ፡ ደኖች ፡ እንጅ ፡ ሰው ፡ ያለማቸውን ፡ ደኖች ፡ ማለት ፡ አይደለም ፡ በማለት ፡ ተቀባይነት ፡ የሚያገኝ ፡ ክርክር ፡ ለማቅረብ ፡ ይቻላል ። እንደ ፡ እውነቱ ፡ ከሆነ ፤ ደን ፡ ማለት ፡ ምን ፡ ማለት ፡ እንደሆነ ፡ ለመግለጽ ፡ የሚያጋጥሙ ፡ ብዙ ፡ ችግሮች ፡ አሉ ። በጠባብ ፡ አነጋገር ፡ ለትርፍ ፡ ተብሎ ፡ በሰው ፡ ድካም ፡ የበቀሉ ፡ ዛፎች ፡ የመሬቱ ፡ ፍሬዎች ፡ ናቸው ፡ እንጅ ፡ የመሬቱ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሰብሎች ፡ ወይም ፡ ዋና ፡ ክፍሎች ፡ አይደሉም ፤ ከዚህ ፡ የተነሳ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብት ፡ አይደሉም ።³⁴ መንግሥት ፡ የደን ፡ ልማትን ፡ እንዲያስፋፋ ፡ የግል ፡ የመሬት ፡ ባለሀብቶችን ፡ ለማነቃቃት ፡ ከፈለገ ፡ እነዚህን ፡ መስመሮች ፡ የተከተለ ፡ አተረጓጎም ፡ ተቀባይነት ፡ ሊኖረው ፡ ይገባል ።³⁵

34. ፕላኒፌል ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፮ ፡ የተጠቀሰው ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፪፻፯፻፯ ፤ በጠቅላላው ፡ ደግሞ ፡ እንሳይክሎፒዲ ፡ ጸሎዝ ፡ ድሯ ፡ ሲቪል ፡ ቮል ፡ ፪ ፡ “ፍሩት—እርብ” ፡ ፵፭ኛውን ፡ እንቀጽና ፡ የሚከተሉትን ፡ ይመለከታል ።

35. የግል ፡ ደን ፡ ባለቤት ፡ የሆኑ ፡ ሰዎች ፡ በደናቸው ፡ ለመጠቀም ፡ ሲፈልጉ ፡ ፈቃድ ፡ እንዲያገኙ ፡ የሚገደዱት ፡ የሚጠቀሙበት ፡ ደን ፡ በተፈጥሮ ፡ የበቀለ ፡ ሲሆን ፡ ወይም ፡ ለንግድ ፡ ሙያ ፡ ለማኅበራት ፡ በፈለጉ ፡ ጊዜ ፡ ነው ፡ የሚለውን ፡ የ፲፱፻፶፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የግል ፡ ደን ፡ እጠባበቅ ፡ አዋጅ ፡ አንቀጽ ፡ ፭ ፡ (ሀ) ይመለከታል ። ይህም ፡ አዋጅ ፡ እላይ ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ተጠቅሷል ። ቍ. ፪ ፡

ሁለተኛ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ)ን ፡ ቃል ፡ በቃል ፡ የወሰድነው ፡ እንደሆነ ፡ «በማንኛውም ፡ ሰው ፡ ስም ፡ ያልተያዘ ፡ ንብረት ፡ ሁሉ ፡» የሚለው ፡ ሐረግ ፡ የሐረጉን ፡ ቀሪ ፡ ቃላቶች ፡ በመምራት ፤ በማንኛውም ፡ ሰው ፡ ስም ፡ ያልተያዘ ፡ ደኖች ፡ ብቻ ፡ የመንግሥት ፡ ንብረቶች ፡ ናቸው ፡ ያሰኛል ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ። ይህ ፡ ጠንካራ ፡ ክርክር ፡ አይደለም ። «ናቸው ፡» የሚለው ፡ የብዙ ፡ ግሥ ፡ የሚያመለክተው ፡ የተባለው ፡ ሐረግ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ከሆኑት ፡ የመንግሥት ፡ ንብረቶች ፡ ዝርዝር ፡ ውስጥ ፡ የመጀመሪያው ፡ መሆኑን ፡ ነው ፤ ስለዚህ ፡ ሐረጉ ፡ የንዑስ ፡ አንቀጹን ፡ ቀሪ ፡ ክፍል ፡ የማይመራና ፡ በቀሪው ፡ ክፍል ፡ ይበልጥ ፡ ያልተብራራና ፡ ያልተተረጎመ ፡ ነው። በእውነቱ ፤ ይህ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ በማንኛውም ፡ ሰው ፡ ስም ፡ ያልተያዘ ፡ ሐይቆች ፡ እና ፡ ወንዞች ፡ ብቻ ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ናቸው ፡ እንዲል ፡ የታሰበ ፡ አይደለም ። 36

ሦስተኛ ፤ በሚከተሉት ፡ የተራዘሙ ፡ ክርክሮች ፡ እንደሚገለጸው ፤ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ ደኖች ፡ በይርጋ ፡ የሚገኙና ፡ ለሌላ ፡ ሰው ፡ ሊሸጡ ፡ ሊለወጡ ፡ የሚችሉ ፡ ከሆነ ፤ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ) ቃል ፡ በቃል ፡ ንባብ ፡ መሠረት ፡ ምን ፡ ጊዜም ፡ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ የተፈጥሮ ፡ (ወፍ ፡ ዘራሽ) ፡ ደኖች ፡ ስለዚህ ፡ በታወጀ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ሊሸጡ ፡ ወይም ፡ ሊሰጡ ፤ ወይም ፡ በተሻሻለው ፡ ሕግ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴፩ ፡ (መ) መሠረት ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ሊሰጡ ፡ ይችላሉ ። በተሻሻለው ፡ ሕግ ፡ መንግሥት ፡ መሠረት ፡ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ ያሉ ፡ ደኖች ፡ ለግል ፡ ነዋሪዎች ፡ ሊሸጡ ፡ ሊለወጡ ፡ ወይም ፡ ሊሰጡ ፡ ከተቻለ ፤ ጣጣው ፡ የበዛው ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ከመታወጁ ፡ በፊት ፡ ደኖች ፡ ሊሰጡ ፡ ወይም ፡ ሊሸጡ ፡ ሊለወጡ ፡ ያልቻሉበት ፡ ምንም ፡ ምክንያት ፡ ሊኖር ፡ አይችልም ።

በዚህ ፡ ዓይነት ፡ በአንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ መሠረት ፡ የተሻሻለው ፡ ሕግ ፡ መንግሥት ፡ ከመታወጁ ፡ በፊትም ፡ ሆነ ፡ በኋላ ፡ በመንግሥት ፡ ለግል ፡ ነዋሪዎች ፡ የተሰጡ ፤ የተዛወሩ ፡ ወይም ፡ የተመረቁ ፡ የተፈጥሮ ፡ ደኖች ፡ የባለቤቶቹ ፡ ሀብት ፡ ናቸው ። የቀሩት ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ የመንግሥት ፡ ንብረቶች ፡ ናቸው ።

ይህ ፡ ትንተና ፡ በጣም ፡ የተወሳሰበውን ፡ የደኖችን ፡ በይርጋ ፡ መያዝ ፡ ጉዳይ ፡ ወደ ፡ ጐን ፡ ይተወዋል ፤ ግን ፡ ጉዳዩን ፡ ለመመርመር ፡ መነሻ ፡ ይሰጠናል ። በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ በይርጋ ፡ ንብረት ፡ ለማግኘት ፡ ተፈላጊ ፡ ከሆኑት ፡ ነገሮች ፡ ውስጥ ፡ አንደኛው ፡ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ የአስራ ፡ አምስት ፡ ዓመታት ፡ ግብር ፡ መክፈል ። 37 ስለሆነ ፤ መንግሥት ፡ ይህን ፡ ግብር ፡ ከተቀበለ ፡ ግብር ፡ ከፋዩ ፡ በንብረቱ ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ መብት ፡ ስለ ፡ አወቀለት ፡ መንግሥት ፡ እንደ ፡ ሰጠው ፡ ይቆጠራል ፡ በማለት ፡ ጠንካራ ፡ ክርክር ፡ ለማቅረብ ፡ ይቻላል ።

አራተኛ ፤ ከጥቅምት ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ወዲህ ፡ እንደ ፡ ግል ፡ ንብረት ፡ የተቆጠሩት ፡ ደኖች ፡ ሁሉ ፡ ከምኒልክ ፡ ድንጋጌ ፡ በኋላ ፡ በግል ፡ ባለሀብትነት ፡ የቆዩ ፡ ስለሆኑ ፤ የተሻሻለው ፡ ሕግ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፵፫ ፡ እና ፡ ፵፬ን ፡ መንፈስ ፡ ሳይቃረን ፡ የተባሉትን ፡ ደኖች ፡ መንግሥት ፡ ውርስ ፡ እንዲያደርጋቸው አድርጎ ፡ አንቀጽ ፡ ፻፴ን ፡ ሙተርጐም ፡ አይቻልም ። 38 የግል ፡ ንብረቶችን ፡

36. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍ. ፲፱፻፳፰—፵፮ ፡ እና ፡ የ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ባሕር ፡ ሕግ ፡ አዋጅ ፡ ቍጥር ፡ ፻፴፯ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፲፫ኛ ፡ ዓመት ፡ ቍጥር ፡ ፩ ፡ ይመለከታል ።
37. ቍ. ፲፱፻፳፰ ።
38. በግርጌ ፡ ማሰራጃ ፡ ቍ. ፳፯ ፡ እና ፡ ፳፱ ፡ እንዲሁም ፡ እዚያው ፡ ላይ ፡ የተገለጸውን ፡ ጽሑፍ ፡ ይመለከታል ።

ለመውሰድ፡ የሚያስችለው፡ የአንቀጽ፡ ፵፬፡ የግል፡ ንብረቶች፡ የመውሰድ፡ ሕግ፡ በ፲፱፻፶፪፡ ዓ፡ ም፡ በወጣው፡ የፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ በከፊል፡ ተደግሟል። በዚህ፡ ሕግ፡ መሠረት፡ የግል፡ ንብረት፡ ሊወሰድ፡ የሚቻለው፡ «ለሕዝብ፡ ጥቅም፡ አገልግሎት፡ የሚያስፈልግ» ሲሆን፡ ብቻ፡ ነው።³⁹ የግል፡ ባለቤትነትን፡ መብት፡ ለመጠበቅ፡ ሲባል፡ አንድ፡ ባለቤት፡ ራሱ፡ ሀብቱን፡ ለሕዝብ፡ አገልግሎት፡ ለማዋል፡ ከቻለና፡ በተጠየቀም፡ ጊዜ፡ ይህንን፡ የሚፈጽም፡ ከሆነ፡ ንብረቱ፡ ለሕዝብ፡ አገልግሎት፡ ተፈላጊ፡ አይሆንም።

ለጊዜው፡ እነዚህ፡ ክርክሮች፡ ወዳንድ፡ ውሳኔ፡ የሚያደርሱ፡ አይደሉም። መንግሥት፡ ግምት፡ ሳይከፍል፡ የግል፡ የሆኑትን፡ ደኖች፡ ለመውሰድ፡ መብት፡ አለው፤ ወይም፡ እነዚህን፡ ደኖች፡ ግምትም፡ ተከፍሎ፡ ሆነ፡ ሳይከፈል፡ መውሰድ፡ አስፈላጊ፡ ይሆናል፤ ብሎ፡ ማንም፡ ሰው፡ ከልቡ፡ አይከራከርም። በደንበኛው፡ ሕግ፡ መሠረት፤ ለልማት፡ አስፈላጊ፡ በሆነበት፡ ጊዜ፡ የግል፡ ባለቤትነት፡ ደኖች፡ ውርስ፡ የሚደረጉበትን፡ ሁኔታ፡ እንወያይባቸዋለን።

ያም፡ ሆነ፡ ይህ፤ በግብረ፡ ጠልነት፡ የተለቀቁና፡ ወራሽ፡ ወይም፡ ባለቤት፡ የሌላቸው፡ ደኖች፡ የመንግሥት፡ ንብረት፡ እንደ፡ መሆናቸው፡ ሁሉ፡ ባለቤቱ፡ መንግሥት፡ በሆነበት፡ መሬት፡ ላይ፡ የበቀሉ፡ ደኖችም፡ የመንግሥት፡ መሆናቸውን፡ አንቀጽ፡ ፻፴፡ በግልጽ፡ ያመለክታል። ሁለተኛው፡ ዋና፡ ጥያቄ፡ በመንግሥት፡ ንብረት፡ ውስጥ፡ ያሉ፡ ደኖች፡ በመንግሥት፡ ንብረት፡ ውስጥ፡ ይቀራሉ፡ ወይ፡ የሚል፡ ነው። በሌላ፡ አነጋገር፡ እላይ፡ ከተገለጹት፡ ሁለት፡ ክፍሎች፡ ደኖች፡ የሚመደቡት፡ በየትኛው፡ ነው፡ በሕዝብ፡ አገልግሎት፡ ንብረት፡ ውስጥ፡ ነው፡ ወይስ፡ በግል፡ ንብረት?

በፈረንሳይ፡ አገር፡ የመንግሥት፡ ደኖች፡ የተመደቡት፡ በግል፡ ንብረት፡ ውስጥ፡ ነው። ለዚህ፡ የተሰጠው፡ ምክንያት፡ እንደሚከተለው፡ ነው።

«ዱሮ፡ አብዛኛውን፡ ለመርከብ፡ መሥሪያ፡ እየተባለ፡ በደኖች፡ ውስጥ፡ የሚገኙትን፡ ትልልቅ፡ ዛፎች፡ ለማልማት፡ ታላቅ፡ መጣጣር፡ ይደረግ፡ ነበር። ደኖች፡ ለቤተ፡ መንግሥቱ፡ ዋና፡ የገቢ፡ ምንጭ፡ ነበሩ፤ ምክንያቱም፡ ዛፎቹን፡ በመሸጥ፡ ገንዘብ፡ ለማግኘት፡ ሁል፡ ጊዜ፡ ቀላል፡ ነበረ።»⁴⁰፤ ከዚህም፡ የተነሳ፤ በፊት፡ የንጉሡ፡ የግል፡ ይዞታ፡ የነበሩት፡ አንዳንድ፡ ደኖች፡ የመንግሥት፡ ሀብት፡ በመሆን፡ «የግል፡ ንብረት» አንዱ፡ ክፍል፡ ሆኑ። ነገር፡ ግን፡ ከእንጨት፡ የተሠሩ፡ መርከቦች፡ አሁን፡ ለማያስፈልጉት፡ ለባሕር፡ ኃይል፡ ሲባል፡ ካልሆነ፡ በስተቀር፡ ደኖች፡ የመንግሥት፡ ሀብት፡ እንዲሆኑ፡ የሚያደርግ፡ የሕዝብ፡ አገልግሎት፡ አልነበረም። መንግሥት፡ ቀድሞ፡ በንጉሡ፡ አገዛዝ፡ ዘመን፡ ሀብት፡ የነበሩትን፡ የንጉሡ፡ ንብረቶች፤ የንጉሡን፡ ደኖች፡ ጭምር፡ ሲረከብ፤ በግል፡ ባለቤቶች፡ የተያዙትን፡ ደኖች፡ ለመንግሥት፡ ወርስ፡ አላደረገም። እነዚህን፡ ውርስ፡ ለማድረግ፡ ያስፈለገ፡ የሕዝብ፡ አገልግሎት፡ አልነበረም። በፈረንሳይ፡ አገር፤ በአሮጌው፡ መንግሥት፡ ጊዜ፡ የመንግሥት፡ ደኖች፡ በይርጋ፡ ሊያዙ፡ ሊሸጡ፡ ሊለውጡ፡ አይቻልም፤ ነበር፤ አሁን፡ ግን፡ በይርጋ፡ ሊወሰዱ፡ ይችላሉ። በመጨረሻም፤ ሽያጩ፡ በሕግ፡ ተለይቶ፡ መፈቀድ፡ ቢኖርበትም፡

39. ቊ. ፲፱፻፶፭።

40. ፕላኒፎል፡ የግርጌ፡ ማሰራጫ፡ ቊ. ፮፤ የተገለጸው፡ መጽሐፍ፡ ክፍል፡ ፫፡ ፲፫።

አሁን ፡ በፈረንሳይ ፡ አገር ፡ የመንግሥት ፡ ደኖች ፡ ሊሸጡ ፡ ሊለውጡ ፡ ይችላሉ ። 41
 እንግዲህ ፡ በአሁኑ ፡ ዘመን ፡ ደኖች ፡ በይርጋ ፡ እንዳይወሰዱ ፡ እና ፡ እንዳይሸጡ ፡
 እንዳይለወጡ ፡ የሚደግፍ ፡ ምንም ፡ ምክንያት ፡ የለም ። በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ያሉት ፡
 ይህን ፡ የሚደግፉ ፡ ርዝራዥ ፡ ምክንያቶች ፡ ከዱሮው ፡ የተረፉ ፡ ናቸው ።

በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ከዚህ ፡ የተለየ ፡ ሁኔታ ፡ የሚያስፈልግ ፡ ነገር ፡ የለም ።
 የመንግሥት ፡ ደኖች ፡ በፍትሕ ፡ ብሔር ፡ አንቀጽ ፡ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡
 አልተመደቡም ፤ የሕዝብ ፡ ንብረትን ፡ በሚገልጸው ፡ በአንቀጽ ፡ ፲፩ ፡ ፪፻፵፭ ፡ መሠረት ፡
 የዚህ ፡ ዓይነቱን ፡ ምደባ ፡ የሚደግፍ ፡ ወይም ፡ የሚያስፈልግ ፡ የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡
 የለም ። ምናልባት ፡ አለ ፡ ቢባልም ፡ የሕዝብ ፡ መናፈሻ ፡ ወይም ፡ ለሕዝብ ፡
 የተከለሉ ፡ ደኖች ፡ ተብለው ፡ የተሰየሙ ፡ የመንግሥት ፡ ደኖችን ፡ ብቻ ፡
 የሚጠቅስ ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ደኖች ፡ በጠቅላላው ፡ በሕግ ፡ ፊት ፡
 ያላቸው ፡ አቋም ፡ በፈረንሳይ ፡ ካላቸው ፡ አቋም ፡ ጋር ፡ አንድ ፡ ነው ፤ ማለት ፡
 ደኖቹ ፡ የግል ፡ ንብረት ፡ ክፍል ፡ ስለሆኑ ፡ ሊሸጡ ፡ ወይም ፡ ሊሰጡ ፡ ይቻላል ።

ከዚህም ፡ በላይ ፤ ደኖችን ፡ ሁሉ ፡ በግል ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ በመመደብ ፡
 አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ከጥቅምት ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፵፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በፊት ፡ የተሰጡትን ፡
 የደን ፡ መብቶች ፡ ለማስለቀቅ ፡ እንደሚፈቅድ ፡ ተደርጎ ፡ መተርጎም ፡ እንደማይገባው ፡
 ብዙ ፡ አጥጋቢ ፡ ምክንያቶች ፡ ሊቀርቡ ፡ ይቻላል ። ይህ ፡ አመዳደብ ፡ ምናልባት ፡
 እንኳ ፡ የሚያስፈልገው ፡ የግል ፡ መሆናቸው ፡ የታወቀላቸው ፡ የባለሀብት ነት ፡
 መብቶች ፡ እንደ ፡ ጸኑ ፡ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) መሠረት ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡
 ሁሉ ፡ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ ናቸው ፤ በሚለው ፤ እላይ ፡ በተገለጸው ፡
 (ቴዎሪ) መሠረት ፡ ሐሳብ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ የመንግሥት ፡ ንብረት ፡
 ናቸው ፡ የሚባሉት ፡ በ፲፱፻፵፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መንግሥት ፡ በራሱ ፡ ሥልጣን ፡
 የያዛቸውና ፡ በግብረ ፡ ጠልኑት ፡ የተለቀቁ ፤ ወይም ፡ ወራሽ ፡ ወይም ፡ ባለቤት ፡
 የሌላቸው ፡ ደኖች ፡ ብቻ ፡ ናቸው ፤ ተብሎ ፡ ሊወሰን ፡ ይቻላል ። ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡
 በ፲፱፻፵፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በፊት ፡ የደን ፡ ንብረቶችን ፡ ለሌላ ፡ ሰው ፡ ሰጥተዋል ፤ ይህንን ፡
 ስላደረጉ ፡ በ፲፱፻፳፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፲፭ ፡ መሠረት ፡ ሕጋዊ ፡
 በሆነ ፡ መንገድ ፡ የተፈጸመ ፡ አድራጎቶችን ፡ የተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡
 ሽሯቸዋል ፤ ለማለት ፡ ምንም ፡ ምክንያት ፡ የለም ። እንዲያውም ፡ በተሻሻለው ፡
 ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴፩ ፡ (መ) መሠረት ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ አንዳንድ ፡
 ንብረቶችን ፡ ለመስጠት ፡ ያላቸው ፡ ሥልጣን ፡ የሚያመለክተው ፡ የተሻሻለው ፡
 ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አድራጎቶቹን ፡ ማጽደቁን ፡ ነው ። የእነዚህ ፡ አድራጎቶች ፡
 በፊት ፡ መፈጸም ፡ የመንግሥት ፡ ደኖች ፡ የግል ፡ ንብረት ፡ ውስጥ ፡ ናቸው ፡ የሚለውን ፡
 ሐሳብ ፡ ይደግፈዋል ። በአዲሱ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ስለ ፡ ደኖች ፡ የሚጨነቅበት ፡
 አንድ ፡ ምክንያት ፡ ብቻ ፡ አለ ፤ ይህን ፡ በተቻለ ፡ መጠን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡
 ለማዋል ፡ ቢፈለግም ፡ እንኳ ፡ መንግሥት ፡ የደኖች ፡ ሁሉ ፡ ባለሀብት ፡ እንዲሆን ፡
 አያሻም ።

መንግሥት ፡ ስለ ፡ ደኖች ፡ የሚጨነቅበት ፡ ምክንያት ፡ የደኖች ፡ መልካም ፡
 አጠባበቅ ፡ ነው ። የአንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጾች ፡ (ለ) እና ፡ (ሐ) ደኖች ፡ በመልካም ፡
 አኳኋን ፡ እንዲጠበቁ ፡ ያዝዛሉ ። በመንግሥትም ፡ ሆነ ፡ በግል ፡ ባለሀብት ነት ፡
 የሚገኙ ፡ የደን ፡ ቦታዎች ፡ ስለ ፡ መልካም ፡ አጠባበቃቸው ፡ የሚወሰደው ፡
 እርምጃ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ የሚደረጉ ፡ ሕጎች ፡ ያስፈልጋሉ ። የፈረን

41. ከዚያው ፡ ክፍል ፡ ፫፻፳፩ ፡ ፫፻፳፱ ።

ሳይ : የደን : ሕግ : (ኮድ : ፎርስቴር :) የግል : ሀብት : የሆኑት : እንጨቶችና : ደኖች : ከመቆረጣቸው : በፊት : ከመንግሥት : ፈቃድ : ማስፈለጉን : ይደነግጋል ። 42 ፈቃድ : ለመከልከል : የሚያስፈልጉትን : የተወሰኑ : ማመዘኛዎች : ሕጉ : ይገልጻቸዋል ። 43

በእውነቱ : አብዛኛዎቹ : ዘመናዊ : መንግሥታት : የሕዝብም : ሆኑ : የግል : በሆኑ : የደን : ዛፎች : አቆራረጥ : ላይ : አንዳንድ : ገደብ : ማድረግ : ከዚህም : በላይ : ችግኞች : እንዲተከሉና : የመልካም : አጠባበቅ : ተግባሮች : እንዲፈጸሙ : ማድረግ : አስፈላጊ : ሆኖ : አግኝተውታል ። ገደብ : የሚያደርገውና : መፈጸም : ያለባቸውን : ተግባሮች : የሚወስነው : ሕግ : የመጠኑ : አወሳሰን : አጋገው : (ፓርላማ :) በመሰለው : የሚሠራው : ነው ። በኢትዮጵያ : በአንቀጽ : ፻፱ : ንዑስ : አንቀጾች : (ለ) እና : (ሐ) መሠረት : መሆን : ያለበት : ይኸው : ነው ። 44

የዚህ : ዓይነቶችን : ገደቦችና : መፈጸም : ያለባቸውን : ተግባሮች : ለመደንገግ : ባለው : ሥልጣን : ላይ : ዋናው : መግቻ : ያለ : የሕግ : ንብረት : መወሰድ : የለበትም : የሚለው : የተሻሻለው : ሕገ : መንግሥት : አንቀጽ : ፵፫ ነው ። በአንቀጽ : ፵፫ : መሠረት : የንብረትን : «መወሰድ» የሚያስከትል : ከሆነ : በሕግም : ቢሆን : እንኳ : ደኖች : በመልካም : እንዲጠበቅ : ማስገደድን : ይከለክላል ። በአንድ : በግል : በተያዘ : ደን : ላይ : ሕዝቡ : ያለው : ጥቅም : ባለሀብቱ : ከደኑ : በሚያገኘው : ጥቅምና : ትርፍ : ላይ ታላቅ : ገደብ : ማድረግ : ያስፈልገን : እንደሆነ : በተሻሻለው : ሕገ : መንግሥት : አንቀጽ : ፵፬ : እና : በፍትሐ : ብሔር : ሕጉ : መሠረት : በዚህ : ሁኔታ : ንብረትን : የማስለቀቅ : ክስ : እንዲቀርብ : ተገቢ : ይሆናል ። ደኖች : በመልካም : እንዲጠበቁ : የሚያዝዘው : ሕግ : ደኖች : በመልካም : ሁኔታ : እንዲጠበቁ : በሚደረግበት : ጊዜ : ምን : ጊዜ : ንብረቱ : «እንደተወሰደ» ያህል : የሚቆጥርበትን : ዘዴና : በዚህም : ጊዜ : ስለሚሰጠው : ትክክለኛ : ግምት : መወሰን : አለበት ። 45 የደኖችን : መልካም : አጠባበቅ : ቴክኒክ : (ዘዴ :) በቀላሉና : የደን : ንብረታቸውን : ለመገልገል : ያላቸው : መብት : ብዙ : ሳይገባ : የግል : ባለሀብቶች : በሥራ : ላይ : ሊያውሉት : ይቻላል : ከተባለ : የግል : ንብረትን : የማስለቀቅ : ክሶች : መነሳት : ያለባቸው : አልፎ : አልፎ : ብቻ : ነው : ይኸውም : ደኖች : «ለሕዝብ : መናፈሻዎች» ወይም : በአንዳንድ : ቦታዎች : ውሃ : መሬቱን : እንዳይሸረሸረው : ለቋሚ : መከላከያነት : አስፈላጊ : በሆኑ : ጊዜ : ብቻ : ነው ።

42. ቊ. ፻፶፮ ። አንቀጽ : ፭ ፤ የ፲፱፻፶፮ : ዓ : ም : የግል : ደን : አጠባበቅ : አዋጅ : የግርጌ : ማስረጃ : ቊ. ፪ : የተገለጸው : ጽሑፍ ።

43. ቊ. ፻፶፮ ።

44. በንዑስ : አንቀጽ : (ሐ) የተጠቀሰው : “በንጉሠ : ነገሥት : መንግሥት : ሕግ” የሚለው : ሐረግ : በተሻሻለው : ሕገ : መንግሥት : ውስጥ : ከሚገኘው : “ሕግ” ከሚለው : ቃል : የተለየ : ሌላ : ዓይነት : ሕግ : እስመሆኑን : መገንዘብ : ያስፈልጋል ። በሕገ : መንግሥቱ : ውስጥ : በሌላ : ቦታ : የማይገኘው : የዚህ : ሐረግ : ሁኔታ : ሊገለጽ : የሚችለው : በመለው : ኢትዮጵያ : ውስጥ : ተፈጻሚ : ሕግ : ወይም : የንጉሠ : ነገሥት : መንግሥት : ሕግ : የሚለውን : ከኤርትራ : ሕግ : ወይም : የአንድ : ክፍለ : ግዛት : ሕግ : ለመለየት : የታሰበ : ሙከራ : ይሆናል ፤ በማለት : ነው ። የዚህም : ውጤት : ፌዴሬሽኑ : በቆየበት : ጊዜ : የኤርትራን : የተፈጥሮ : ሀብት : በንጉሠ : ነገሥቱ : መንግሥት : ሥልጣን : ሥር : ማድረግ : ይሆን : ነበር ።

45. በግርጌ : ማስረጃ : ቊ. ፪ : የተመለከተውን : የ፲፱፻፶፮ : ዓ : ም : የግል : ደን : አጠባበቅ : አዋጅ : አንቀጽ : ፮ን : ይመለከታል ።

ትን ፡ ደኖች ፡ እንዲያስለቅቅ ፡ የበለጠ ፡ አስፈላጊ ፡ ይሆናል ፤ ይህ ፡ ሲደረግ ፤ መንግሥት ፡ ሊወገዱ ፡ የሚችሉ ፡ ብዙ ፡ ወጭ ፡ ከማድረጉም ፡ ሌላ ፡ እየሳሳ የሚሄደው ፡ የሀገሪቱ ፡ የደን ፡ ሀብት ፡ ብዙ ፡ ጉዳት ፡ ይደርስበታል ። አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ በደኖች ፡ ረገድ ፡ ያለውን ፡ አግባብ ፡ ባጭሩ ፡ ለመግለጽ ፡ የሚከተሉትን ፡ መሠረተ ፡ ሐሳቦች ፡ ለማቅረብ ፡ ይቻላል ።

፩ ፤ በሕግም ፡ ሆነ ፡ በታሪክ ፡ የደኖች ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብትነት ፡ በመሬት ፡ ውስጥ ፡ ከሚገኙት ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶች ፡ የተለየ ፡ ነው ። በነሱም ፡ ላይ ፡ ያለ ፡ የባለቤትነት ፡ መብት ፡ በጠቅላላው ፡ በመሬት ፡ (ርስት) ላይ ፡ ካለ ፡ የባለቤትነት ፡ መብት ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ አይለይም ።

፪ ፤ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፲፱ ፡ (ለ) መሠረት ፡ ለሌላ ፡ ከማይሰጡት ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ሀብት ፡ በሆነ ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ ካሉት ፡ ደኖች ፡ በስተቀር ፤ የመንግሥት ፡ ሀብት ፡ የሆኑ ፡ ደኖች ፡ መንግሥት ፡ በወሰነው ፡ ዓይነት ፡ ለግል ፡ ሰዎች ፡ ሊተላለፉ ፡ ይችላሉ ።

፫ ፤ የመንግሥትም ፡ ሆኑ ፡ የግል ፡ ባለሀብቶች ፡ ደኖች ፤ መንግሥት ፡ በሕግም ፡ ሆነ ፡ በኮንሴሲዮን ፡ ለደኖች ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ ሲል ፡ በመሰለው ፡ በሚያዝዘው ፡ ሁኔታ ፡ መሠረት ፡ (መያዝ) ፡ መጠበቅ ፡ አለባቸው ፤ ነገር ፡ ግን ፡ የግል ፡ ሀብት ፡ በሆኑ ፡ ደኖች ፡ ረገድ ፡ ያለ ፡ ተገቢ ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ የሰው ፡ ንብረት ፡ እንዳይወሰድ ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ይከለክላል ።

፬ ፤ የዱር ፡ አራዊት ።

መንግሥት ፡ በማዕድኖች ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ ፍጹም ፡ ሥልጣን ፡ ያህል ፡ በዱር ፡ አራዊትም ፡ ላይ ፡ አለው ። ባለቤትነትን ፡ ወደ ጎን ፡ ትቶ ፤ መንግሥት ፡ በሚቻለው ፡ መጠን ፡ በዱር ፡ አራዊት ፡ ላይ ፡ ሥልጣን ፡ እንዲኖረው ፡ በሌሎች ፡ ሀገሮች ፡ የተደረገው ፡ ልምምድ ፡ ይደግፈዋል ።

በንጉሥ ፡ በሚገዙ ፡ አገሮች ፡ ሁሉ ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ የንጉሡ ፡ ሀብት ፡ በመሆናቸው ፡ ቁጥጥራቸው ፡ በንጉሡ ፡ እጅ ፡ ነበር ፤ ግን ፡ የፖለቲካ ፡ ሁኔታ ፡ ሲለወጥ ፡ ወደ ፡ መንግሥት ፡ እጅ ፡ ተዛወረ ፡ ለምሳሌ ፡ በእንግሊዝ ፡ አገር ፡ በመጀመሪያ ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ ባለቤትነት ፡ የንጉሡ ፡ ነው ፡ ተብሎ ፡ ይታሰብ ፡ ነበር ፤ ግን ፡ በጊዜ ፡ መለወጥ ፡ የንጉሡ ፡ ባለቤትነት ፡ ለእንግሊዝ ፡ ሕዝብ ፡ ጥቅም ፡ ሲባል ፡ በአደራ ፡ ስም ፡ መሆኑ ፡ ተረጋገጠ ።⁴⁸

ይህን ፡ በዘመናዊ ፡ አነጋገር ፡ ስንለውጠው ፤ መንግሥት ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ ሁሉ ፡ ባለቤት ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ በሕዝቡ ፡ ስም ፡ መጠበቅ ፡ አለበት ፡ ማለት ፡ ነው ። የአንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ንዑስ ፡ አንቀጾች ፡ (ሀ) እና ፡ (መ) ለማለት ፡ የሚፈልጉት ፡ ይህ ንጉሥ ፡ ነው ፤ እነዚህን ፡ ንዑስ ፡ አንቀጾች ፡ መንግሥት ፡ የጥበቃ ፡ ሥልጣን ፡ እንደሌለው ፡ አድርጎ ፡ ለመተርጎም ፡ ምንም ፡ አጥጋቢ ፡ ምክንያት ፡ የለም ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ የባለሀብትነት ፡ ጉዳይ ፡ አስቸጋሪ ፡ የሆኑ ፡ የሐሳብ ፡ ፕሮብሌሞች ፡

48. አሜሪካን ፡ ጄኔራልዶንስ ፡ ሆል ፡ ፳፱ ፡ “ጌም ፡ ኤንድ ፡ ጌም ፡ ሎውስ” ፡ ክፍል ፡ ፫ ፡ ገጽ ፡ ፫፻፸፱ ።

ያስነሳል ። የእነዚህ ፡ ፕሮብሌሞች ፡ መነሻ ፡ ባለቤት ፡ የሌላቸው ፡ ንብረቶች ፡ እስከ
ኪያዙ ፡ ድረስ ፡ የማንም ፡ ሀብት ፡ አይደሉም ፤ የሚለው ፡ የጥንት ፡ መሠረተ ፡
ሐሳብ ፡ ነው ። ይህ ፡ መሠረተ ፡ ሐሳብ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ የተወሰደ ፡ ይመስ
ላል ። 49 ስለዚህ ፡ አንድ ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ በማንም ፡ ይዞታ ፡ ሥር ፡ ካልሆነ ፡
ወይም ፡ ባለቤት ፡ ከሌለው ፡ የማንም ፡ አይደለም ።

ይህ ፡ መሠረተ ፡ ሐሳብ ፡ በመጠኑ ፡ ከተወሰደ ፡ የንዑስ ፡ አንቀጾች ፡ (ሀ) እና ፡
(መ) የእንግሊዝኛ ፡ ቃላት ፡ በዱር ፡ አራዊት ፡ ረገድ ፡ ምንም ፡ ትርጉም ፡ አይኖራ
ቸውም ። በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) ረገድ ፡ ባለቤት ፡ የሌላቸው ፡ የዱር ፡ አራዊቶች ፡
ለመንግሥት ፡ ንብረት ፡ የተመደቡ ፡ ናቸው ፤ ለማለት ፡ አይቻልም ። በዚህ ፡ ዓይ
ነት ፤ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ) ረገድ ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ «በማንኛውም ፡ ሰው ፡
ስም ፡ ያልተያዘ ፡ ንብረት ፡» ሊሆኑ ፡ አይችሉም ፤ ምክንያቱም ፡ ባለቤት ፡ ስለሌ
ለው ፡ ንብረት ፡ ለመሆን ፡ ስለማይችል ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ለመንግሥት ፡ ንብረት ፡
ሊመደብ ፡ አይችልም ። ይህ ፡ የኋለኛው ፡ አስቸጋሪ ፡ ጥያቄ ፡ ከንብረት ፡ ሕግ ፡
አዋቂ ፡ በስተቀር ፡ ለማንም ፡ ቢሆን ፡ በቃላት ፡ መጫወት ፡ በሚመስለው ፡ በሚከ
ተለው ፡ አኳኋን ፡ ሊወሳ ፡ ይቻላል ፤ ይኸውም ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ በተፈጥሮ ፡ ባለ
ቤት ፡ ሊኖረው ፡ ስለማይችል ፡ «ንብረት ፡» አይደለም ። በፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡
አነጋገር ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ ባለቤት ፡ የሌለው ፡ ግዙፍነት ፡ ያለው ፡ ተንቀሳቃሽ ፡
ነገር ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (መ) በእርግጥ ፡ የዱር ፡ አራዊትን ፡ ባለ
ሀብትነት ፡ በመንግሥት ፡ ንብረት ፡ ስር ፡ ለማድረግ ፡ አልተፈለገም ። ስለ ፡ ንዑስ ፡
አንቀጽ ፡ (ሀ) አንቀጽ ፡ መጀመሪያውኑ ፡ በዱር ፡ አራዊት ፡ ላይ ፡ ካለመጽናቱ ፡
በስተቀር ፡ ሌላ ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ፍች ፡ የለውም ። ይህ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ እንዳሳየነው ፡
ሊሆን ፡ የሚችል ፡ ነገር ፡ ነው ። 50

እነሆ ፡ በኢትዮጵያ ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ በይዞታ ፡ ሥር ፡ እስከሆኑ ፡ ድረስ ፡
ባለቤት ፡ የላቸውም ፡ ብሎ ፡ መከራከር ፡ ይቻላል ። የዚህ ፡ ክርክር ፡ ውጤት ፡ ምን
ም ፡ ዋጋ ፡ የለውም ፤ ምክንያቱም ፡ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሐ) መሠረት ፡ ለዱር ፡
አራዊቶች ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ ሲል ፡ የዱር ፡ አራዊቶችን ፡ አደን ፡ ወይም ፡
አያያዝ ፡ በመሰለው ፡ መንገድ ፡ መንግሥት ፡ ለመወሰን ፡ ሥልጣን ፡ ስላለውና ፡
መንግሥት ፡ ራሱ ፡ የሚታደኑትን ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ ይዞታና ፡ ባለቤትነት ፡ ለራሱ ፡
ለማድረግ ፡ ወይም ፡ በመሰለው ፡ ሁኔታ ፡ ሌሎች ፡ እንዳይዙና ፡ እጅ ፡ እንዲያደርጉ ፡
ለመፍቀድ ፡ ስለሚችል ፡ ነው ። 51 እንደዚህ ፡ ያሉት ፡ ገደቦች ፡ በሕግ ፡ የተደገፉ ፡
መሆን ፡ አለባቸው ፤ እንጂ ፡ ባለሀብቱ ፡ ንብረቱን ፡ ለመቆጣጠር ፡ ብለው ፡ መብት ፡
አያገኙም ።

ስለዚህ ፡ ሲወርድ ፡ ሲወራረድ ፡ በመጣው ፡ ልማድ ፡ ባለው ፡ ሥልጣን ፡ መሠ
ረት ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ለራሱ ፡ ከሚያስቀራቸው ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ በስተቀር ፡
በኢትዮጵያ ፡ ያሉ ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ ሁሉ ፡ ባለቤት ፡ የላቸውም ፤ በአራዊትነታ

49. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍ. ፲፪፭ ፡ ፲፪፱፩ ፡ እና ፡ ፲፪፱፪ን ፡ ይመለከታል ።
50. ከግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ. ፲፮ ፡ ያለውን ፡ ጽሑፍ ፡ ይመለከታል ።
51. የወንጀልኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቍ. ፪፻፵፮(፩) ፡ ፳፻፬ ፡ እና ፡ ፳፻፭ (ሐ) እነዚህን ፡ ሁኔታዎች ፡ የሚ
ጥስን ፡ ወንጀልኛ ፡ ይቀጣሉ ። ይህ ፡ ጽሑፍ ፡ ይጻፍ ፡ በነበረበት ፡ ጊዜ ፡ ስለ ፡ ዱር ፡ አራዊት ፡
የተሟላ ፡ ሕግ ፡ ለማውጣት ፡ በዝግጅት ፡ ላይ ፡ ነበር ። ይህም ፡ ሕግ ፡ በቅርቡ ፡ እንደሚታወጅ ፡
ይጠበቃል ።

ቸው ፡ ጊዜ ፡ የመንግሥትም ፡ ሆነ ፡ የግል ፡ ባለሀብት ፡ ንብረት ፡ አይደሉም ። ነገር ፡ ግን ፡ ስለ ፡ አየያዛቸው ፡ ስለ ፡ እንዳደላቸው ፡ ወይም ፡ ስለ ፡ አጠባበቃቸው ፡ መንግሥት ፡ ሕግ ፡ ሊያወጣ ፡ ይችላል ።

በኢትዮጵያ ፡ ባለፈው ፡ ጊዜ ፡ የተደረጉት ፡ ተግባሮች ፡ የአንቀጽ ፡ ፻፴ን ፡ ሰፊ ፡ አተረጓጎም ፡ ይደግፋሉ ። የኢትዮጵያ ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ መጠን ፡ እያነሰ ፡ መሄዱ ፡ ታላቅ ፡ ፕሮብሌም ፡ መሆኑ ፡ ለመጀመሪያ ፡ በታወቀበት ፡ እጹ ፡ ምኒልክ ፡ በሚገዙበት ፡ ዘመን ፡ «ትልልቅ ፡ አውሬዎችን ፡ ማደን ፡ እንዲቆሙ ፤ ትልልቅ ፡ አውሬዎችን ፡ በነበረሀው ፡ የምታድኑ ፡ ሁሉ ፡ ወደ ፡ የጠቅላይ ፡ ግዛታችሁ ፡ ተመለሱ ።» ተብሎ ፡ ታውጀ ፡ ነበር ።⁵² ይህ ፡ ደንብ ፡ በእርግጥ ፡ በዚያን ፡ ጊዜ ፡ ሊፈጸም ፡ አልቻለም ፤ ሊወገድ ፡ የታሰበውም ፡ ፕሮብሌም ፡ አሁንም ፡ አልጠፋም ። ዝሆኖችና ፡ ሌሎች ፡ የኤኮኖሚ ፡ ዋጋ ፡ ያላቸው ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ እንዳይጠፉ ፡ በማለት ፡ ይህንና ፡ ይህን ፡ በመሰሉ ፡ ማገጃዎች ፡ የተገለጹት ፡ መሠረተ ፡ ሐሳቦች ፡ አሁንም ፡ የጸኑ ፡ ናቸው ።⁵³ የኢትዮጵያ ፡ የቱሪስት ፡ ንግድ ፡ እየተስፋፋ ፡ በሚሄድበት ፡ ጊዜ ፡ እንደነዚህ ፡ ያሉት ፡ ማገጃዎች ፡ አስፈላጊነታቸው ፡ የበለጠ ፡ መሆን ፡ አለበት ።

አደን ፡ ፈጽሞ ፡ የሚከለክልበት ፡ ምንም ፡ ምክንያት ፡ የለም ። በእውነቱ ፡ አደን ፡ በመጠኑ ፡ በተለይም ፡ ተናካሽና ፡ አጥፊ ፡ የሆኑትን ፡ አውሬዎች ፡ ማደን ፤ ለቱሪስት ፡ መስፋፋት ፡ ለአራዊት ፡ መልካም ፡ አጠባበቅ ፡ እና ፡ የአውሬዎችን ፡ ያይነት ፡ መጠን ፡ ለመቆጣጠር ፡ ይጠቅማል ። ግን ፡ መንግሥት ፡ ካልፈቀደ ፡ ቦስተቀር ፡ ማንም ፡ ቢሆን ፡ ለማደን ፡ መብት ፡ የለውም ። የእርሻ ፡ ሚኒስቴር ፡ የአደን ፡ ፈቃድ ፡ የሚሰጥበትን ፡ ጠቅላላ ፡ ሕግ ፡ አውጥቷል ።⁵⁴ ግን ፡ የአደን ፡ ፈቃዶች ፡ እሰው ፡ ግቢ ፡ ገብቶ ፡ አውሬን ፡ ለማደን ፡ ፍጹም ፡ ሥልጣን ፡ አይሰጡም ። ምክንያቱም ፡

የአደን ፡ አውሬዎች ፡ ያሉበት ፡ ግቢ ፡ ባለቤት ፡ በአደኑ ፡ የንብረት ፡ ጥቅም ፡ አለው ፤ ያለፈቃዱ ፡ ሌላ ፡ ሰው ፡ እግቢው ፡ ገብቶ ፡ የአደን ፡ አውሬዎችን ፡ ለመውሰድ ፡ አይችልም ። መንግሥት ፡ በሚፈቅድለት ፡ መሠረት ፡ በመሬቱ ፡ ውስጥ ፡ ያሉትን ፡ የአደን ፡ አውሬዎች ፡ ለመቆጣጠርና ፡ ለመጠበቅ ፡ ያልተወሰነ ፡ መብት ፡ አለው ።⁵⁵

ሆኖም ፡ ይህ ፡ የመሬት ፡ ባለቤት ፡ የሆነው ፡ ሰው ፡ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ ያሉትን ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ ለመያዝ ፡ ወይም ፡ ለመግደል ፡ መብት ፡ አለው ፡ ማለት ፡ አይደ

52. የ፲፱፻፲፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ድንጋጌ ፡ እር ፡ ፓንክርስት ፡ “ዋይልድ ፡ ላይፍ ፡ ኤንድ ፡ ፎሪስትስ ፡ ኢን ፡ ኢትዮጵያ” ኢትዮጵያ ፡ ኦብሰርቨር ፡ ሾል ፡ ፯ (፲፱፻፵፮) ፡ ፲ጽ ፡ ፪፻፵፮ ፡ ፪፻፵፭ ፡ ይመለከታል ።
53. የዱር ፡ አራዊትን ፡ ስለመጠበቅ ፡ የወጣ ፡ የ፲፱፻፵፮ ፡ አዋጅ ፡ ቍፕር ፡ ፳፩ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፫ኛ ፡ ዓመት ፡ ቍፕር ፡ ፱ ፡ እና ፡ ስለ ፡ ዱር ፡ አራዊት ፡ አጠባበቅ ፡ የተደረጉ ፡ ተከታይ ፡ የሕግ ፡ ሐሳቦችና ፡ ከግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ፡ ፶ ፡ የተመለከቱት ፡ የደንብ ፡ ረቂቆችን ፡ ይመለከታል ።
54. በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ፡ ፶፪ ፡ የተጠቀሰውን ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ አጠባበቅ ፡ የ፲፱፻፵፮ ፡ አዋጅ ፡ አንቀጽ ፡ ፫ ።
55. አሜሪካን ፡ ጁሪስፕሩደንስ ፡ እላይ ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቍ፡ ፶፪ ፡ የተጠቀሰው ፡ መጽሐፍ ፡ ፲ጽ ፡ ፫፻፸፭ ፡ በዚህ ፡ ነገር ፡ ላይ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ምናልባት ፡ ያነሰ ፡ ስፋት ፡ የለውም ። ለምሳሌ ፡ የወንጀልኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቍ፡ ፳፻፭ (ለ)ን ፡ ይመለከታል ፤ ነገር ፡ ግን ፡ ይህን ፡ ባቃኛው ፡ የግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ከተመለከተው ፡ የደንብ ፡ ረቂቅ ፡ ጋር ፡ ያወዳድሯል ።

ለም ፡ መብት ፡ ያለው ፡ የድንበር ፡ መተላለፍ ፡ ሕግ ፡ በሚፈቅደው ፡ መሠረት ፤ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ ለማደን ፡ የሚመጡትን ፡ ሰዎች ፡ ለመከልከል ፡ ነው ። 56

ከዚህም ፡ በላይ ፡ በመንግሥትና ፡ በመሬቱ ፡ ባለቤት ፡ ለመያዝ ፡ ወይም ፡ ለማደን ፡ የተፈቀደለት ፡ ሰው ፡ በዚህ ፡ ምክንያት ፡ በአውሬው ፡ ላይ ፡ የባለቤትነት መብት ፡ አያገኝም ።

አዳኙ ፡ የታደነውን ፡ አውሬ ፡ በይዞታው ፡ ስር ፡ እስኪያደርግ ፡ ድረስ ፤ የአገሩ ፡ ሕዝብ ፡ ተቃራኒውን ፡ ካላወጀ ፡ በስተቀር ፡ አዳኙ ፡ የግል ፡ ባለቤት ነት ፡ መብት ፡ አያገኝም ። 57

የግል ፡ ባለቤትነት ፡ ከመቀነሱ ፡ የተነሳ ፡ ለግል ፡ ጥቅሙ ፡ አንድ ፡ አውሬ ፡ የገደለ ፡ ሰው ፡ አውሬውን ፡ ለመውረድ ፡ ወይም ፡ ለመሸጥ ፡ መብቱ ፡ ሊቀነስ ፡ ይቻላል ። የአደን ፡ ሕጎች ፡ ምንም ፡ ቢሉም ፡ በይዞታው ፡ ስር ፡ ሊቀነስ ፡ ይቻላል ። የአደን ፡ ሕጎች ፡ ምንም ፡ ቢሉም ፡ በይዞታው ፡ ስር ፡ ካላደረገ ፡ አዳኙ ፡ በአውሬው ፡ ላይ ፡ የባለቤትነት ፡ መብት ፡ የለውም ። 58

የኮንሴሲዮኑ ፡ ድርድር ፡ ተቃራኒውን ፡ ካልተናገረ ፡ በስተቀር ፡ መንግሥት ፡ አንዳንድ ፡ የአደን ፡ አውሬዎችን ፡ ወይም ፡ አሳዎችን ፡ ለንግድ ፡ ሥራ ፡ ኮንሴሲዮን ፡ በሰጠ ፡ ጊዜ ፡ መፈጸም ፡ ያለበት ፡ እላይ ፡ የተጠቀሰው ፡ ነው ። እንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ኮንሴሲዮን ፡ በሚሰጥበት ፡ ጊዜ ፡ መንግሥት ፡ የፈለገውን ፡ ዓይነት ፡ ገደብ ፡ ለማድረግና ፡ ለኮንሴሲዮኑ ፡ ተቀባይ ፡ ብቻ ፡ አንዳንድ ፡ አውሬዎችን ፡ ለመያዝ ፡ ወይም ፡ ለመግደል ፡ ፍጹም ፡ የሆነ ፡ ወይም ፡ በተወሰነ ፡ መብት ፡ ለመስጠት ፡ ይችላል ።

ባንዳንድ ፡ አገሮች ፡ ውስጥ ፡ እዚህ ፡ በተጠቀሱት ፡ ሌላ ፡ ልምዶችና ፡ ፖሊሲዎች ፡ ይገኛሉ ፤ ግን ፡ እነዚህ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ተፈጻሚ ፡ የሚሆኑበት ፡ ምንም ፡ ምክንያት ፡ የለም ። ያንድ ፡ መሬት ፡ ባለቤት ፡ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ ለማደን ፡ ፍጹም ፡ መብት ፡ አለው ፤ የውጭ ፡ ሰው ፡ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ ያደነም ፡ እንደሆነ ፡ የታደነው ፡ አውሬ ፡ የመሬቱ ፡ ባለቤት ፡ ሀብት ፡ ነው ፡ የሚለው ፡ የእንግሊዝ ፡ ደንብ ፡ በፊት ፡ እንደ ፡ ገለጽነው ፡ ሁሉ ፡ ከፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ጋር ፡ አይስማማም ። 59

አንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ በዱር ፡ አራዊት ፡ ረገድ ፡ ያለውን ፡ አግባብ ፡ ባጭሩ ፡ ለመግለጽ ፡ የሚከተሉትን ፡ መሠረታዊ ፡ ሐሳቦች ፡ ለማቅረብ ፡ ይቻላል ።

፩ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙ ፡ የዱር ፡ አራዊት ፡ ባለቤት ፡ የላቸውም ።

፪ ፡ መንግሥት ፡ የዱር ፡ አራዊትን ፡ ለመያዝ ፡ ወይም ፡ ለማደን ፡ በሕግ ፡ በሚያወጣው ፡ መሠረተ ፡ ሐሳብ ፡ እና ፡ ሁኔታ ፡ መሠረት ፡ ሊፈቅድ ፡ ይችላል ። የግል ፡ ነዋሪዎች ፡ የአውሬዎችን ፡ ሀብትነት ፡ ለማግኘት ፡ የሚችሉት ፡ በነዚህ ፡ መሠረት ፡ ሐሳብና ፡ ሁኔታዎች ፡ መሠረት ፡ ነው ።

56. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቀ. ፳፻፮ ፡ ፳፻፲፮—፲፱ ፡ ፪፻፶፫ ፤ እንዲሁም ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቀ. ፶፪ ፡ የተገለጹትን ፡ ሌሎች ፡ የኢትዮጵያ ፡ ምንጮች ፡ ይመለከታሉ ።

57. አሜሪካን ፡ ጄሪስፕራደንስ ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቀ. ፵፮ ፡ የተገለጸው ፡ መጽሐፍ ፡ ገጽ ፡ ፫፻፸፭ ።

58. አሜሪካን ፡ ጄሪስ ፡ ፕሩደንስ ፡ በግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቀ. ፵፱ ፡ የተገለጸው ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፱ ፡ ገጽ ፡ ፫፻፸፭—፸፮ ።

59. የግርጌ ፡ ማስረጃ ፡ ቀ. ፶፫ ፡ እና ፡ እዚያው ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ ጽሑፍ ፡ ይመለከታሉ ።

፫ ፤ በሕጉ ፡ መሠረት ፡ አውሬውን ፡ በይዞታቸው ፡ ሥር ፡ ካላደረጉ ፡ በስተ
ቀር ፡ የግል ፡ ነዋሪዎች ፡ የአውሬውን ፡ ሀብትነት ፡ ሊያገኙ ፡ አይችሉም ።
መዝጊያ ፤

በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ የሰጠነው ፡ የማስጠንቀቂያ ፡ ቃል ፡
መጠኑ ፡ የጽሑፉ ፡ ደራሲ ፡ ከገመተው ፡ በላይ ፡ ይጋነን ፡ ይሆናል ፡ ተራ ፤ ሰዎች ፡
ሳይመራመሩ ፡ ማጠቃለያ ፡ ሊሰጡ ፡ ይችላሉ ፤ ሰጥተዋልም ፤ ግን ፡ ለእነዚህ ፡
ማጠቃለያዎች ፡ የሚመሩት ፡ ትንተናዎች ፡ ብዙ ፡ ሲሆኑ ፡ አጥጋቢ ፡ የሆኑት ፡ ጥቂ
ቶች ፡ ናቸው ። የአንቀጽ ፡ ፻፴ ፡ ሊሰጠው ፡ የተፈለገው ፡ «ትርጉም ፡ በእርግጥ ፡
ሊታወቅ ፡ አይችልም ፡ ይሆናል ። በእውነቱ ፡ አንቀጽ ፡ በታወጀበት ፡ ጊዜ ፡ በጠቅ
ላላው ፡ ተቀባይነት ፡ ያለው ፡ ትርጉም ፡ መኖሩን ፡ ለመጠራጠር ፡ በቂ ፡ ምክንያ
ቶች ፡ አለ ። ነገር ፡ ግን ፤ በየትም ፡ አገር ፡ እንደሚደረገው ፡ በኢትዮጵያም ፡ በሕገ ፡
መንግሥትና ፡ በተራ ፡ ሕግ ፡ የአተረጓጎም ፡ ዘዴዎች ፡ መካከል ፡ ልዩነት ፡ እንዲ
ኖር ፡ ያስፈልጋል ። ስለዚህ ፡ «የምንተረጉመው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡»
አንቀጹ ፡ ምን ፡ እንዲፈጸም ፡ የታሰበ ፡ መሆኑን ፡ መመርመር ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡
በተግባር ፡ እንዲውልና ፡ ከአዲስ ፡ ሁኔታ ፡ ጋር ፡ እንዲስማማ ፡ ማድረግ ፡ አለብን ።

NATURAL RESOURCES: STATE OWNERSHIP AND CONTROL BASED ON ARTICLE 130 OF THE REVISED CONSTITUTION

*By Russel S. Berman**

Introduction

Current interest in the control and conservation of Ethiopia's natural resources has brought to light a number of fundamental and long standing questions concerning the scope and significance of Article 130 of the Revised Constitution: What natural resources does the Government now own? Which of these can it convey? Are its conveyances made prior to the Revised Constitution still valid? To what extent can it control the exploitation of natural resources?

An understanding of Article 130, which purports to set forth the general principles controlling ownership and use of natural resources, is obviously fundamental to any Government involvement in the development of these resources. But no serious effort has yet been made to deal with the vague and elusive phrases of this article. A brief review of available decisions indicates that the courts have, at best, avoided the few opportunities for interpretation which have thus far arisen. Now, however, His Imperial Majesty's emphatic directives and the inevitable demands of national planning and economic progress have prompted the preparation of extensive new legislation and the proliferation of schemes dealing with natural resource development. Thus, it appears that the time has finally come for an earnest attempt to understand the theoretical basis of Ethiopian natural resources law. It is the aim of this paper to make such an attempt.

A cautionary note must at once be sounded, for there is danger of falling into pious and unreal abstraction in pursuing the sketchy and highly theoretical sort of analysis which is all that the lack of information about Ethiopian constitutional origins and proper modes of constitutional interpretation currently permits. This danger may be diminished in some measure by its recognition. Even so, the present essay can be no more than an initial reference point for the really serious consideration of legal problems pertaining to natural resources which will ultimately be demanded by the critical importance of these resources in the overall program of national development.

General Interpretation

Article 130 of the Revised Constitution reads as follows:

- (a) The natural resources of, and in the sub-soil of the Empire, including those beneath its waters, are State Domain.
- (b) The natural resources of the waters, forests, land, air, lakes, rivers and ports of the Empire are a sacred trust for the benefit of present and succeeding generations of the Ethiopian People. The conservation of the said resources is essential for the preservation of the Empire. The Impe-

* Legal Staff, Office of the Prime Minister, Imperial Ethiopian Government.

rial Ethiopian Government shall, accordingly, take all such measures as may be necessary and proper, in conformity with the Constitution, for the conservation of the said resources.

- (c) None of the said resources shall be exploited by any person, natural or juridical, in violation of the principles of conservation established by Imperial Law.
- (d) All property not held and possessed in the name of any person, natural or juridical, including all land in escheat, and all abandoned properties, whether real or personal, as well as all products of the sub-soil, all forests and all grazing lands, water-courses, lakes and territorial waters, are State Domain.

1. *Scope of the Term "Natural Resources"*

The first and most obvious question to be asked is, "What are natural resources?" Comparable provisions in the constitutions of some other nations avoid this question by specifying particular resources.¹ The term "natural resources" is itself generic and does not have a generally accepted legal definition. In the absence of any guiding jurisprudence the bounds of its definition must be left almost entirely to delimitation by legislative and judicial decision. This vagueness does not, however, forestall further analysis, since there are certain classes of resources which can safely be assumed to constitute "natural resources." For purposes of this paper these classes are confined to three: (1) minerals, (2) forests,² and (3) wildlife, all of which have been chosen primarily because they are or will shortly be the subjects of legislation and, generally, because they are of the most immediate legal significance. Furthermore, questions relating to such other obvious classes of natural resources as land and water raise problems of utilization, conservation and technical and agricultural policy and reform which are far beyond the intended elementary scope of the present analysis; consideration of such other resources here will only be incidental to the general interpretation of Article 130.

2. *Significance of the Term "State Domain"*

As to these three categories of natural resources the following questions may be set forth as a starting point for discussion:

- (1) *Does Article 130 require the total and inalienable ownership and control by the State of all of these resources, or does it permit all or any of them to be controlled by private persons?*
- (2) *If Article 130 does not require total State ownership and control over these resources, then what is the extent of State control over them where they come under the ownership or immediate control of private persons?*

1. See constitutions of, e.g., Argentina, Article 40; Burma, Article 219; Greece, Article 17; A. Mexico, Article 27; Syria, Article 21(7); Venezuela, Article 60(17), all as contained in A. Peaslee, *Constitutions of Nations* (2nd ed., 1956).

2. Ethiopia's first extensive forestry legislation was recently promulgated following many years of preparation and serious debate. See State Forest Proclamation, 1965, Proc. No. 225, *Neg. Gaz.*, year 24, no. 17; Private Forests Conservation Proclamation, 1965, Proc. No. 227, *ibid.*

To begin with, the broadest possible reading of Article 130, taking the English version of paragraph (a) of the article in isolation, would impose absolute and inalienable State ownership of all natural resources within the Empire. As will be demonstrated below, this reading is not fully supported by the Amharic version, but it has apparently acquired a certain ready acceptability which should be refuted. To begin with, so sweeping an interpretation is altogether unwarranted and unnecessary in view of past practice both within the Empire and in other countries and, more particularly, the tenor and wording of the Constitution itself. Moreover, the establishment of a single inflexible rule would be wholly unrealistic. Natural resources are not intrinsically subject to any uniform governing principle. Different natural resources are necessarily used in different ways so that vast and diverse bodies of specialized law develop in respect of each of them. In the United States, minerals in the land are owned by the land owner.³ In many of the less developed countries they are owned by the state.⁴ Finally, if private ownership of land or any natural resource at all is to be possible in Ethiopia, then the provisions of paragraph (a) of Article 130 cannot be taken at face value but must somehow be limited and understood in a broader context.

It seems an inescapable conclusion that paragraph (a) was not intended to confiscate every scrap of privately owned land in the Empire. Private ownership and exploitation of land is a basic tenet of Ethiopian society, and the Constitution, including Article 130 itself, is ripe with references and implications to the continuing private ownership of land.⁵ But paragraph (a) certainly does classify some or all "natural resources" as "State Domain." The development of a theoretical understanding of this concept of State Domain is the first step in the further analysis of the problems already set out.

The term "State Domain" as applied to natural resources seems to have been imported from France, where the concept has been highly developed. It follows that the French uses of this term will provide helpful points of reference for Ethiopian law, though they certainly cannot be binding or conclusive.

In France the domain of the State is today divided into public and private sectors. The public domain is comprised of that property owned by the State which is devoted to public use. The private domain is comprised of that property owned by the state which is "... of the same kind as that of private persons."⁶ This distinction between the public and private domains of the State is implicit in

3. *American Jurisprudence*, vol. 36, "Mines and Minerals," sec. 6, p. 285.

4. See, e.g., the constitutions of Argentina, Burma, Mexico and Syria, cited above at note 1; *Laws of Kenya*, vol. 6, Mining, Chapter 306, sec. 4; *Laws of the Federation of Nigeria and Lagos* (1958), vol. 4, Minerals, Chapter 121, sec. 3(1); and generally, pp. 1-2 of unpublished commentary to the Mining Code of Saudi Arabia, 1963.

5. See paragraphs (b), (c) and (d) of Article 130; paragraph (d) of Article 31; Articles 43, 44 and 60; Civ. C., Title VI and Title VII *passim*. Arguments in support of this assumption are advanced throughout the present essay.

6. M. Planiol, *Treatise on the Civil Law* (11th ed. 1939) (transl. Louisiana State Law Commission, 1959), sec. 3080.

Ethiopian law, presumably having been carried over from the French sources of the Civil Code of 1960.⁷

Under modern French law the essential characteristic of property in the public domain is that it is neither alienable nor prescriptible. These restrictions stem from the ancient principle that it is necessary "to protect the immediate possessions of the public and mainly its means of communication . . . against public encroachment or governmental inefficiency. Ever since Roman days the *res publicae* have been *extra commercium*."⁸

Such restrictions did also at one time affect the private domain, but this was due not to overriding considerations of public interest but rather to a need "to obviate the ruin of royalty at a time when taxes could not be freely increased" and when property belonging to the King, property which was in effect "private domain," had to be closely guarded.⁹ This need has long since disappeared and the restrictions with it. The Ethiopian Civil Code, in its turn, now provides that property in the public domain is inalienable¹⁰ and subject neither to "possession in good faith" as regards corporeal chattels nor to usucaption as regards immovables.¹¹ But these limitations apply only in respect of the public domain and not to "other property belonging to the State."¹²

The practical distinction between property in the public domain and property in the private domain thus settles on this issue of alienability — the right of the State to dispose of the property. Classification of State property in one or the other of these categories alters the nature or extent of State control over that property only in his respect. Even when property has been classified within the private domain, nothing either compels the State to sell the property or prevents it from setting limiting conditions in respect of any sale which it chooses to make.

Given the existence of the private domain in Ethiopian law it is possible to formulate the following first premise for an understanding of Article 130: *The classification of natural resources within the State Domain does not compel the retention of these properties within the State Domain.* In other words, private ownership of natural resources is at least *possible* even under the broadest reading of this provision of the Revised Constitution. For, if properties within the private

7. Article 1444 of the Civil Code provides in part that all state property other than property in the public domain "shall be subject to the provisions [of the Code] relating to property privately owned." This defines the private domain. Articles 1145-49 then describe and distinguish property in the public domain: Article 1445 declares that the public domain includes property "left at the disposal of the public" or "destined to a public service . . . and principally or exclusively adapted to the public service concerned." Article 1446 declares that particular properties, including roads, seashores and certain buildings, are part of the public domain.

8. Planiol, work cited above at note 6, sec. 3068.

9. *Ibid.* In Ethiopia, certain Crown property is still protected in much this way. See, e.g., Article 19(b) of the Revised Constitution, which declares "realty registered in the name of the Crown" to be inalienable. Such property does not today fall within the State Domain but comprises a wholly separate, and distinct category, which is ordinarily referred to as the "Crown Domain" or the "Imperial Domain."

10. Art. 1454.

11. Art. 1455.

12. Art. 1444(1).

domain are alienable, they can be alienated to private persons and private ownership must follow. To the extent that such properties have been alienated, paragraph (a) can be reduced to a statement of the theoretical origin of all ownership of natural resources with the State. Or, if the word "ownership" is tendentious in this context, it may be better to say that the State does itself in theory continue to "own" all natural resources but that it conveys to private persons limited rights in property which are equivalent to practical ownership, retaining only its residuary rights to the return of the property pursuant to paragraph (d) in the event of escheat or abandonment.¹³

This practical ownership, this bundle of rights equivalent to ownership, has been and may yet again be lawfully granted to private persons in respect of State properties in the private domain. Article 1454 of the Civil Code provides that even property in the "public domain" may be alienated upon passage of a special law excluding the property from the public domain. Furthermore, Article 31(d) of the Revised Constitution provides that the Emperor "makes grants from abandoned properties, and properties in escheat, for the purpose of recompensing faithful service to the Crown." Then, the conservation language of paragraphs (b) and (c) of Article 130 itself certainly implies extensive private use of resources. And the language of paragraph (d), the words "not held and possessed," "in escheat" and "abandoned," clearly assume continued private ownership of land. Thus, the Constitution, the Civil Code and the very nature of the Ethiopian economy seem inevitably to demand private "ownership" of land, and land is the most basic of all natural resources.

Taking these things into account, it requires only a very short step from the suggested first premise, that private "ownership" of natural resources is possible, to the following second premise: *Any grant to any person of land or any other natural resource lawfully made by the State and generally accepted as having been so made is valid and effective, the State retaining at most, certain residuary rights which are less than ownership but sufficient to permit such land or natural resource to remain part of the State Domain in satisfaction of possible requirements of paragraph (a).* A corollary to this second premise must be that: *Grants of natural resources made by governmental and tribal authorities prior to their amalgamation in the present Ethiopian State were confirmed by the State as of the time of the accession of these authorities thereto and are as valid as such grants subsequently made by the present State.*¹⁴

13. The theory of residual state ownership finds particular support in the Ethiopian tradition of feudal land tenure. While the principle itself has long since been abandoned in practice, it seems to be generally accepted by scholars that all land in the Empire was theoretically held of the Emperor and at his pleasure, reverting to him in the event of failure of the tenant to provide adequate service or loyalty. See E. Ullendorf, *The Ethiopians* (1960), p. 187; R. Pankhurst, *An Introduction to the Economic History of Ethiopia* (1961), p. 179.

14. It seems fair to assume that all privately owned land in Ethiopia was at one time conveyed by such a grant. The existence of such a conveyance would probably be extremely difficult to prove in all but the most recent cases, so that a proper rule would have to presume the grant in all cases of doubt. The rules on "prescription" or "usucapion" would undoubtedly support such a presumption; see text accompanying note 36 below and the present law on this subject, Civ. C., Arts. 1168-69. For the earlier rules, cf. The Prescription Proclamation in Civil Matters, 1948, Proc. No. 97, *Neg. Gaz.*, year 7, no. 6, particularly Arts. 16-22.